

FISKALNA POLITIKA I KONKURENTNOST DOMAĆE PROIZVODNJE

Čule, Stipe

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:992352>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

FISKALNA POLITIKA I KONKURENTNOST
DOMAĆE PROIZVODNJE

Mentor:

Prof.dr.sc. Zlatan Reić

Student: Stipe Čule

Broj indeksa: 2161531

Split, siječanj, 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD	2
1.1. Definicija problema	2
1.2. Hipoteza rada	4
1.3. Cilj rada	4
1.4. Metode rada	4
1.5. Struktura diplomskog rada.....	5
2. DEFINIRANJE FISKALNE POLITIKE I NJEZINIH ODREDNICA	7
2.1. Definiranje fiskalnog sustava i fiskalne politike	7
2.2. Funkcije, ciljevi i instrumenti fiskalne politike	8
2.3. Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj	9
2.4. Pozitivna i negativna djelovanja fiskalne politike u Republici Hrvatskoj.....	14
3. FISKALNI SUSTAV I KONKURENTNOST DOMAĆE PROIZVODNJE.....	16
3.1. Definiranje konkurentnosti domaće proizvodnje	16
3.2. Uloga fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti	17
3.3. Strukturne reforme i fiskalna konsolidacija.....	18
3.3.1. Reforme na tržištu rada, tržištu proizvoda i financijskom tržištu	18
3.3.2. Fiskalna konsolidacija	21
3.4. Fiskalni poticaji u Republici Hrvatskoj	23
3.5. Porezni poticaji	29
3.6. Subvencije iz proračuna.....	32
3.7. Državna jamstva	35
3.8. Ostale državne potpore	36
4. OCJENA EFIKASNOSTI FISKALNE POLITIKE I KONKURENTNOST DOMAĆE PROIZVODNJE.....	39
4.1. Pojmovna, prostorna i vremenska definicija uzorka.....	39
4.2. Metodologija i opis analiziranih varijabli.....	40
4.3. Analiza učinkovitosti državnih potpora na konkurentnost domaće proizvodnje uz pomoć metoda višestruke linearne regresije - empirijsko testiranje hipoteza.....	41
4.4. Komparativna analiza indeksa konkurentnosti odabranih zemalja u okruženju.....	48
4.5. Analiza i interpretacija dobivenih rezultata.....	50
5. ZAKLJUČAK	51
LITERATURA.....	52
POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA	58
SAŽETAK.....	59

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Fiskalna se politika može definirati kao svjesna promjena državnih prihoda i rashoda kojima je svrha ostvarivati makroekonomske ciljeve ekonomske politike, poput pune zaposlenosti, stabilnih cijena, zadovoljavajuće stope rasta gospodarstva i ostvarivati eksternu ravnotežu. Tri su tipične zadaće fiskalne politike: rast domaćega proizvoda, stabilnost cijena i domaćega proizvoda i pravedna raspodjela dohotka (Benzaić, 2006).

Konkurentnost je višedimenzionalna kategorija koja se može promatrati u smislu cjelokupne nacionalne ekonomije, sektora, djelatnosti, ali i samog poduzeća što implicira mogućnost promatranja konkurentnosti na makro, mezzo i mikro razini. U definiranju konkurentnosti na makrorazini, ili na razini zemalja, često se polazi od istraživanja koje sublimira dotadašnje teorijske spoznaje o konkurentnosti, a koje se u načelu nisu značajno promijenile ni do danas. Trabold produbljujući spoznaje navedenih, ali i drugih autora, analizira četiri značajna aspekta konkurentnosti: mogućnost prodaje na globalnom tržištu (izvoz), mogućnost privlačenja investicija (lokacija), mogućnost prilagodbe gospodarstva i mogućnost stvaranja i povećanja raspoloživog dohotka. Mikroekonomski pristup regionalne konkurentnosti odnosi se na ekonomske aktivnosti kućanstava, odnosno pojedinaca u sferi proizvodnje (tvrtke), raspodjele, razmjene i potrošnje roba i usluga (Škuflić, Kovačević i Sentigar, 2011).

Uloga fiskalne politike u izgradnji i jačanju konkurentnosti je važna, posebice u dugom roku, odnosno mjerama fiskalne politike moguće je postići konkurentnost pojedine industrije, ali i cjelokupnog gospodarstva, ali njena uloga nije presudna. Da fiskalni sustav i fiskalna politika nisu zanemarivi u izgradnji konkurentnosti govori stav EU o državnim potporama poduzećima, te o sve jačoj inicijativi za sprečavanje štetne porezne konkurencije. U tom kontekstu, fiskalni sustav i fiskalna politika trebaju služiti kao instrument cjelokupne strukturne politike, sve u cilju izgradnje konkurentnosti. Među najlakše načine za povećanje konkurentnosti nacionalne ekonomije spada ohrabrivanje stranih poduzeća da ulažu u domaću proizvodnju, a to ulazi u domenu fiskalne politike, tj. obuhvaća instrumente, javne rashode (transferi), javne prihode (porezne stope, porezne olakšice), pravni segment (porezno pravo) i makroekonomski segment koji uključuje pitanje fiskalne konsolidacije (javni dug i deficit), (Šimović, 2006).

Prema Šimović (2008) fiskalni poticaji se klasificiraju kao izravni (financijski) poticaji i neizravni poticaji (porezni poticaji ili fiskalni poticaji u užem smislu). Također postoje i nefinancijski poticaji (tzv. *rulebasedincentives*), nenovčani poticaji: dozvole za rad, razna ograničenja i restrikcije za transfer kapitala i slično. Pod izravne ili financijske poticaje spadaju (proračunske) subvencije poduzećima, povlašteni krediti, također država može snositi dio troškova u investicijskoj fazi (potrebne infrastrukture ili izobrazba radnika). Zaključno, u kategoriju izravnih poticaja spadaju svi oni troškovi financijske naravi koji se izravno osjete kroz proračun i/ili određene fondove čija su sredstva namijenjena za ovakve svrhe. Izravni oblici financijske pomoći najčešći su u razvijenim zemljama za razliku od nerazvijenih zemalja i zemalja u razvoju, koji zbog manjka slobodnih sredstava moraju posezati indirektnim mjerama, odnosno poreznim poticajima. Neizravni poticaji su fiskalni poticaji u užem smislu, odnosno porezni poticaji. Najvažniji porezni poticaji su oni koji su sadržani unutar poreza na dobit kao temeljnog poreznog oblika, zbog prisustva u poslovanju poduzeća s troškovnog i profitnog smjera. Porezne poticaje kod poreza na dobit se smatraju i porezni poticaji u užem smislu, a ostali porezni poticaji se odnose na druge porezne oblike.

Prema Kersan-Škabić (2005) postoje dva osnovna indeksa za mjerenje konkurentnosti zemalja, a to su: GCI (eng. *Global Competitiveness Index* – Svjetski indeks konkurentnosti) i BCI (eng. *Business Competitiveness Index* – Indeks poslovne konkurentnosti). GCI ocjenjuje kvalitetu makroekonomskog okružja, razvoj javnih institucija i tehnološka dostignuća, a BCI se odnosi na strategiju i proizvodnu praksu poduzeća te na kvalitetu mikroekonomskog okružja u kojem poduzeća konkuriraju. Prema Tijanić (2010) postoji i regionalni indeks konkurentnosti i regionalni indeks razvijenosti koji se odnose na praćenje razvijenosti pojedinih dijelova Hrvatske, odnosno koristi se u procijeni konkurentnosti županija. Učinkovitost fiskalne politike na konkurentnost može se procijeniti uz pomoć statističkih modela. Prema Škuflić, Kovačević i Sentigar (2011) uz pomoć modela, višestruke linearne regresije i panel metode, procjene učinkovitosti fiskalne politike, nastoje se ocijeniti efikasnosti državnih potpora u Republici Hrvatskoj i njihov značaj u jačanju konkurentnosti.

S obzirom na izloženo, problem istraživanja ovog diplomskog rada je utvrditi stupanj konkurentnosti domaće proizvodnje, te učinkovitost fiskalne politike (državnih potpora) na jačanje konkurentnosti.

1.2. Hipoteza rada

Nakon izloženog problema, postavljene su sljedeće hipoteze diplomskog rada:

- H0: Regionalne, horizontalne, sektorske i poljoprivredne potpore kao dio fiskalne politike ne utječu na konkurentnost domaće proizvodnje.
- H1: Regionalne, horizontalne, sektorske i poljoprivredne potpore kao dio fiskalne politike utječu na konkurentnost domaće proizvodnje.

1.3. Cilj rada

Cilj ovog rada je analizirati utjecaj kojeg fiskalni sustav i fiskalna politika kroz fiskalne poticaje, potpore i poreznu konkurenciju imaju na konkurentnost domaće proizvodnje i gospodarstva Republike Hrvatske. Također, utvrditi će se postojeći problemi učinkovitosti fiskalne politike na konkurentnost domaće proizvodnje, te predložiti moguća rješenja za bolju primjenu fiskalne politike u svrhu povećanja konkurentnosti domaćeg proizvoda.

Ovim radom se nastoje utvrditi i drugi ciljevi:

- utvrditi postoji li razlika u učinkovitosti fiskalne politike na konkurentnost domaće proizvodnje prije i nakon ulaska u EU.
- utvrditi koje državne potpore imaju najmanji/najveći pozitivni efekt na konkurentnost domaće proizvodnje i
- utvrditi stanje konkurentnosti zemlje uz pomoć indeksa konkurentnosti, te na razini zemlje uz pomoć regionalnog indeksa konkurentnosti i regionalnog indeksa razvijenosti.

1.4. Metode rada

Za izradu ovog diplomskog rada na temu „Fiskalna politika i konkurentnost domaće proizvodnje“ koristit će se podaci iz sekundarnih izvora. Prema Zeleniki (1998) sekundarni podaci su oni koji su prikupljeni za potrebe drugog ili iz ranijeg istraživanja s nekom drugom svrhom. Koristiti će se sekundarni podaci u istraživanju, zbog njihove objektivnosti i dostupnosti. Također, koristiti će se i sljedeće metode istraživanja:

- Metoda sinteze je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem spajanja i sastavljanja jednostavnih misaonih pojmova u složene, povezujući izdvojene

elemente, pojave i procese u jedinstvenu cjelinu u kojoj su svi dijelovi povezani (Zelenika, 2000);

- Statistička metoda je induktivnogeneralizatorska metoda jer se na temelju obilježja određenog broja elemenata izvode generalni zaključci o prosječnoj vrijednosti obilježja, njihovoj devijaciji od neke sredine u cijeloj masi ili skupini pojava (Serdar, 1977). U radu će se koristiti inferencijalna statistika za testiranje hipoteza, te deskriptivna statistika u svrhu opisa međuzavisnosti pojava i grafičkih prikaza;
- Metoda deskripcije postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu, te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja (Zelenika, 2000);
- Metoda dedukcije i metoda indukcije kojom će se donijeti određeni zaključci i tvrdnje;
- Metoda komparacije - postupak uspoređivanja istih ili sličnih pojava ili činjenica, te utvrđivanja njihovih sličnosti (Zelenika, 1998);
- Metoda klasifikacije je sistematska i potpuna podjela općeg pojma na posebne koje taj pojam obuhvaća (Zelenika, 1998);
- Metoda obrade podataka - analiza prikupljenih kvantitativnih podataka korištenjem statističkih programa SPSS Statistics i Microsoft Office Excel.

1.5. Struktura diplomskog rada

Diplomski rad je podijeljen u pet poglavlja.

U prvom poglavlju definiran je problem i predmet istraživanja, također postavljena je glavna i alternativna hipoteza i objašnjen je cilj istraživanja. Izložene su metode koje su korištene u istraživanju i doprinos istraživanja, na kraju je prikazana struktura diplomskog rada.

Drugo poglavlje definira pojam fiskalnog sustava i fiskalne politike, te njenih odrednica. Također objašnjavaju se i definiraju funkcije, ciljevi i instrumenti fiskalne politike. Prikazuje se i trenutačna fiskalna politika u Republici Hrvatskoj kao i pozitivni i negativni učinci na konkurentnost domaće proizvodnje.

U trećem poglavlju definira se pojam konkurentnosti domaće proizvodnje, te uloga fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti. Objašnjavaju se odrednice fiskalne politike odnosno strukturne reforme, te fiskalna konsolidacija. Također, definiraju se i objašnjavaju fiskalni poticaji kao element fiskalne politike za poticanje rasta i jačanja konkurentnosti. Navode se

također i dosadašnja istraživanja vezana za mjerenje efikasnosti fiskalnih poticaja, prema kojima su odabrani modeli za empirijski dio rada.

U četvrtom poglavlju iznesen je empirijski dio rada, u njemu se analiziraju prikupljeni podaci, te je izvršena ocjena učinkovitosti državnih potpora na povećanje konkurentnosti domaće proizvodnje uz pomoć metoda višestruke linearne regresije i pest analize odabranih zemalja u okruženju. Također, izvedena je i komparativna analiza indeksa konkurentnosti odabranih zemalja u okruženju. Odabrane zemlje za izvođenje empirijskog dijela rada su: Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Slovenija, Slovačka i Hrvatska. Nakon izvedene analize, objašnjeni su dobiveni rezultati.

Peto poglavlje obuhvaća zaključna razmatranja iz provedenog istraživanja. Navodi se popis literature korišten u radu, te popis slika i tablica.

2. DEFINIRANJE FISKALNE POLITIKE I NJEZINIH ODREDNICA

2.1. Definiranje fiskalnog sustava i fiskalne politike

Naziv fiskalna politika potječe od eng. *fiscal policy*, što u doslovnom prijevodu znači politika javnih prihoda. Pojam politika potiče od grč. *polis* – država, tj. riječi grč. *politikos* – državni, javni, građanski. Politika je djelatnost vezana za upravljanje odnosno rukovođenje državom. Pojam fiskalan potiče od lat. *fiskus*, koja označava državnu blagajnu i pravnu osobu koja je nosilac imovinskih prava i zastupa je u svim njezinim imovinsko – pravnim odnosima. Kao pojam, fiskalna politika se javlja krajem 19.stoljeća, a svoju veću afirmaciju postiže 30-tih godina prošloga stoljeća (Reić, Mihaljević Kosor, 2011). Fiskalna se politika može definirati kao svjesna promjena državnih prihoda i rashoda kojima je svrha ostvarivati makroekonomske ciljeve ekonomske politike, poput pune zaposlenosti, stabilnih cijena, zadovoljavajuće stope rasta gospodarstva i ostvarivati eksternu ravnotežu (Babić, 1998).

Prema Horton i El-Ganainy (2009) utjecaj fiskalne politike i njena važnost kao političkog instrumenta započela je tek iza 30-tih godina prošlog stoljeća. Prije 1930. godine prevladavao je ograničen pristup vlada ekonomskoj politici, odnosno pristup slobodnog stila (fran. *laissez-faire*) gdje se vlade nisu uplitale u državna pitanja. Međutim, kad je došlo do rušenja tržišta vrijednosnih papira, te pojave „Velike depresije“ stvaratelji politika su poticali vlade zemalja da provode veću proaktivnu ulogu u reguliranju situacije na tržištima zemalja. Ekonomskom politikom zemlje nastoji se održati makroekonomska stabilnost uz istodobno umanjeње vanjskih neravnoteža (izvoz – uvoz). Nadalje, država ekonomskom politikom mora planirati fiskalne prilagodbe, kako bi osigurala usklađenost s poslovnim ciklusom. To znači da fiskalnom politikom država mora osigurati razvoj gospodarstva, odnosno poduzetništva, ali ne samo velikih grupacija već i malih ili drugim riječima privatnog sektora (Bujan, 2010).

Horton i El-Ganainy (2009) pojašnjavaju djelovanje fiskalne politike, navode da kada političari žele direktno djelovati na ekonomiju zemlje, imaju na raspolaganju dva glavna oružja, monetarnu i fiskalnu politiku. Centralne banke neposredno usmjeravaju aktivnost utječući na novčanu ponudu putem prilagodbi kamatnih stopa, obaveznim pričuvama banaka, prodajom državnih vrijednosnica i devizama. Vlade utječu na ekonomiju gospodarstva mijenjajući razinu i vrste poreza, opseg i sastav potrošnje, te stupanj i oblik zaduživanja. Državni izdaci i državni prihodi povezuju se u jedinstven sustav koji se naziva državni

proračun. Državni proračun je akt kojim se procjenjuju prihodi i primici te utvrđuju rashodi i izdaci države za jednu godinu, u skladu sa zakonom, a donosi ga Hrvatski sabor (Zakon o proračunu, NN 15/15). U demokratskim državama donosi ga parlament na prijedlog vlade. Proračun se koristi kao financijski instrument kojim država usmjerava dohotke i preusmjerava izdatke radi zadovoljenja općih društvenih potreba. Novčana sredstva proračuna (dohotci i izdaci) moraju biti u ravnoteži (načelo proračunske ravnoteže). Ukoliko država izazove budžetski deficit ona može posuditi od javnosti kako bi pokrila svoj dug. Država posuđuje novac izdavanjem obveznica koje predstavljaju obećanje države da će isplatiti novac. Taj državni ili javni dug se sastoji od ukupnog ili akumuliranog posuđivanja države, tj. djelovanjem automatskih stabilizatora, diskrecijskim mjerama fiskalne politike te korištenjem proračunskog deficita. Da bi se zajamčilo racionalno trošenje proračunskih prihoda, određen je složen postupak trošenja i nadzora proračunskih sredstava, a složeni ciljevi države mogu se ostvariti instrumentima fiskalne politike tj. djelovanjem automatskih stabilizatora, diskrecijskim mjerama fiskalne politike, te korištenjem proračunskog deficita (Reić, Mihaljević Kosor, 2011). Horton i El-Ganainy (2009) navode da fiskalna politika koja povećava agregatnu potražnju izravno kroz povećanje potrošnje Vlade se obično naziva ekspanzivnom ili "labavom". Nasuprot tome, fiskalna politika često se smatra kontrakcijskom ili "zbijenom" ako smanjuje potražnju nižom potrošnjom.

2.2. Funkcije, ciljevi i instrumenti fiskalne politike

Prema Brummerhoffu (1996) postoje tri funkcije fiskalne politike: stabilizacijska, alokativna i redistributivna funkcija. U stabilizacijskoj funkciji nosioci fiskalne politike nastoje fiskalnim instrumentima osigurati gospodarsku stabilnost kao osnovu za nesmetano obavljanje ekonomskih aktivnosti, država utječe na izgladivanje oscilacija gospodarskih aktivnosti do kojih dolazi djelovanjem tržišnih čimbenika. U alokativnoj funkciji fiskalnom politikom i njenim instrumentima odnosno politikom javnih prihoda i javnih rashoda utječe se na odluke gospodarskih subjekata u vezi sa alokacijom oskudnih resursa na različite djelatnosti, država ima zadaću utjecati na ulaganje i upotrebu gospodarskih resursa sa ciljem da osigura ponudu javnih i privatnih dobara (financira se iz poreza). U redistributivnoj funkciji fiskalna politika omogućuje nesmetanu opskrbu javnim dobrima, odvijanje javne potrošnje i transfer sredstava prema ugroženim dijelovima stanovništva.

Tri su tipične zadaće/ciljevi fiskalne politike (Benzaić, 2006) :

- rast domaćega proizvoda,
- stabilnost cijena i domaćega proizvoda i
- pravedna raspodjela dohotka.

Također, postoje globalni i specifični ciljevi fiskalne politike. U globalne ubrajaju se: gospodarski rast i razvoj kroz poticanje društvenog proizvoda, ekonomsku ravnotežu i stabilnost cijena, te pravedniju raspodjelu dohotka. U specifične ciljeve ubrajaju se: financiranje ponude javnih dobara i usluga, ravnomjerniju socijalnu raspodjelu javne potrošnje, te strukturno – razvojnu funkciju (Uvodić, 2017).

Prema Šehović (2015) osnovni instrumenti fiskalne politike su javni prihodi, javni rashodi, fiskalni deficit i javni dug. Prema Grdović Gnip (2011) instrumenti fiskalne politike su: automatski stabilizatori, diskrecijske mjere, te utjecaj na porezne i transferne sustave, Deskar Škrbić (2018) pak navodi da se fiskalna politika vodi uz pomoć: automatskih stabilizatora, diskrecijskih mjera, te fiskalnih pravila. Automatski stabilizatori odražavaju sposobnost sustava poreza i javne potrošnje da se prilagode tijekom poslovnog ciklusa bez izravne intervencije države. Automatska stabilizacija nastaje zbog toga što porezni prihodi imaju tendenciju da budu široko proporcionalni nacionalnim prihodima i rashodima, dok javna potrošnja odražava državne obveze neovisno o poslovnom ciklusu i naknadama za nezaposlene namijenjene za potporu potrošnji tijekom kriza. Diskrecijske mjere obuhvaćaju namjerno mijenjanje javne potrošnje i poreznih instrumenata od strane Vlade kako bi se nadoknadile fluktuacije poslovnih ciklusa. Fiskalna pravila postavljaju brojčane ciljeve za proračunske agregate. Drugim riječima, predstavljaju stalno ograničenje za fiskalnu politiku, izraženo u pokazateljima fiskalnih ishoda, kao što su stanje državnog proračuna, duga, prihoda, rashoda ili razvoja. Dosljedna primjena pravila vodi poboljšanju proračunske (fiskalne) discipline i ublažava prociklično djelovanje nacionalne politike te posljedično pridonosi makroekonomskoj stabilnosti (Bach, 2013).

2.3. Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj

Razvoj fiskalnog sustava u Hrvatskoj započeo je stabilizacijskim programom 1993. godine kada su stvoreni uvjeti za razvitak gospodarstva i za provedbu tranzicijskoga procesa. Prema

Kobsi (2008) glavni razlog uvođenja stabilizacijskog programa je ekonomska kriza koja se pojavila krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća, te pritisak međunarodne zajednice. Prema Dujšinu i Vedrišu (2005) opći ciljevi naznačeni u dokumentu integralnog Stabilizacijskog programa bili su stabiliziranje i jačanje hrvatskog gospodarstva, stvaranje tržišne klime i prikladne vlasničke strukture sa smanjenom ulogom države u gospodarstvu, zaštita najsiromašnijih od razarajuće moći preraspodjele u uvjetima hiperinflacije, te stvaranje pretpostavki za stabilan razvitak i rast. Ciljevi postavljeni u programu ostvarivali su se kroz tri faze. Prva faza stabilizacije bila je kratkoročni antiinflacijski program kojem je zadaća pružiti podršku radikalnim zahvatima i reformama gospodarskog sustava, namijenjena otklanjanju glavnih generatora inflacije. U prvoj fazi naglasak je bio stavljen na heterodoksne antiinflacijske mjere – na politiku tečaja, na monetarnu politiku te na politiku plaća uz intenzivnu podršku fiskalne politike radi smanjivanja fiskalnog deficita. Istovremeno se načinom korištenja tih instrumenta u prvoj fazi signaliziralo njihovo korištenje u fazama koje dolaze kasnije. Ostvarenje potrebnih uvjeta za dugoročno obaranje inflacije pripadalo je drugoj fazi stabilizacije za koju je bilo predviđeno da traje od prosinca 1993. do lipnja 1994. godine. Ona je morala obuhvatiti ubrzanu privatizaciju i demonopolizaciju, konačno uravnoteženje državnog proračuna i početak dugoročnog procesa sanacije banaka. Otklanjanje ukupne fiskalne neravnoteže bila je središnjica druge faze Stabilizacijskog programa. Kratkoročne mjere za obaranje inflacije mogle su pružiti značajnu podršku otklanjanju fiskalnih neravnoteža. Cilj je treće faze Stabilizacijskog programa bio uspostava vanjske konvertibilnosti domaće valute, trajno obaranje stope inflacije na razinu nižu od 10% godišnje i uspostava odgovarajuće dugoročne unutrašnje i vanjske ravnoteže (Gregurev i Vidaković, 2009).

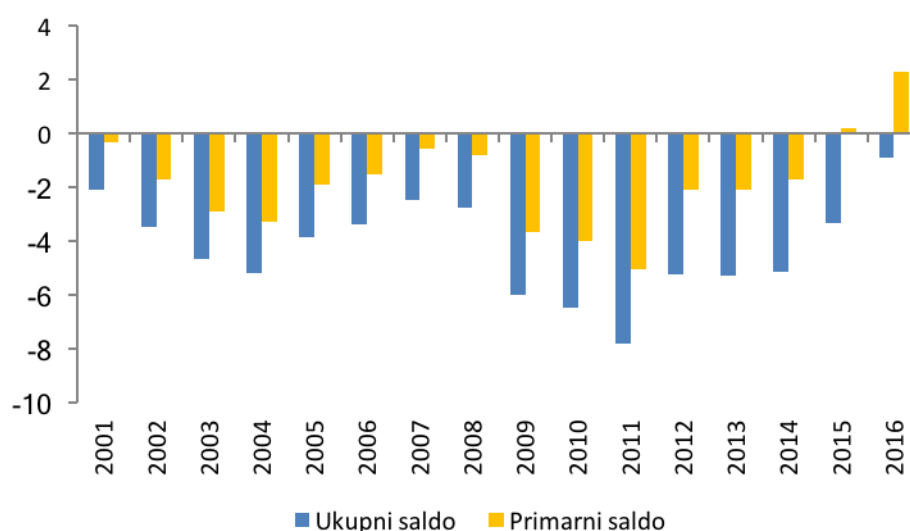
1994. godine započela je reforma poreznoga sustava, doneseni su Zakon o porezu na dohodak i Zakon o porezu na dobit, te su uvedene trošarine kao indirektni porezi. 1996. godine uvedena je nova carinska tarifa, a 1998. uveden je PDV (porez na dodanu vrijednost). PDV je samo nakratko povećao cijene, ali se koristi od njegovoga uvođenja očituju u znatno većim prihodima koji su rezultat povećanja porezne discipline uzrokovane ugrađenim samokontrolnim mehanizmom. U godini 1998. ukinuti su doprinosi za dječji doplatak i vodoprivredni doprinosi, koje je preuzeo državni proračun. Time je otpočet proces snižavanja troška rada. Predstojala je još i reforma mirovinskog i zdravstvenog sustava osiguranja, a ona je zahtijevala dodatno opterećenje proračuna. U tijeku godine 1999. značajno je pogoršana

likvidnost hrvatskoga gospodarstva, a to je nastalo kao rezultat međusobnih dugovanja i neplaćanja između gospodarskih sektora. Toj je nelikvidnosti pridonijelo i neuredno servisiranje obveza države. U narednom se razdoblju pristupilo rješavanju toga problema odgovarajućom fiskalnom politikom, tj. urednim podmirivanjem obveza države, čime se nastojalo barem u nekoj mjeri riješiti problem nelikvidnosti i dati poticaj gospodarstvu. U godini 2000. smanjuje se porezno opterećenje, a to se vidi u smanjenju udjela proračunskih prihoda u BDP. 2001. godine otpočeo je proces povećanja učinkovitosti trošenja javnih prihoda, stvoren je sustav državne riznice. Iste godine, početak je financiranja obrane, obnove, skrbi za prognanike, izbjeglice i ratne stradalnike, izgradnju infrastrukture i slično, te je započeo početak otplate dijela duga bivše države. Povećan je neoporezivi dio dohotka čime je povećana neto plaća i uvedena je treća stopa poreza na dohodak od 15%. Izmijenjen je sustav poreza na dobit i dohodak, čime je stopa poreza na dobit smanjena sa 35% na 25% i uveden je niz poticajnih mjera za investitore. U narednom je razdoblju fiskalni deficit i dalje povećavan, što otežava efikasno vođenje fiskalne politike. Takva kretanja zahtijevaju bolju kontrolu javne potrošnje i bolje upravljanje javnim dugom, što u konačnici ima za cilj zadovoljiti osnovne fiskalne kriterije za ulazak u Europsku uniju. 2004. godine, radi veće transparentnosti i boljega upravljanja proračunom, u proračun su uvršteni svi rashodi Hrvatskih autocesta i Hrvatskih željeznica, vraćena su socijalna prava roditeljima, braniteljima i umirovljenicima. Dodatno zaduženje države ostvareno je na domaćem tržištu, čime se pridonosi smanjenju rasta vanjskoga duga. U istoj je godini Republika Hrvatska dobila pozitivno mišljenje Europske komisije i postala je kandidat za ulazak u Europsku uniju (Benzaić, 2006).

2013. godine Republika Hrvatska postala je punopravna članica Europske Unije. Sve zemlje članice i zemlje kandidati za ulazak u Europsku uniju moraju se pridržavati određenih ograničenja i pravila kako bi se sačuvala stabilnost europskog tržišta. Jedno od ograničenja predstavljaju Maastrichtski kriteriji konvergencije koje su sve članice trebale ispuniti kako bi uopće postale dio Europske monetarne unije. Drugo ograničenje provodi se putem Pakta o stabilnosti i rastu (SGP) čijih se pravila automatski moraju pridržavati članice Europske monetarne unije. Maastrichtskim kriterijima konvergencije utvrđene su granice javnog duga i deficita, dok je Paktom o stabilnosti i rastu samo dodatno proširena i više definirana tzv. procedura kod prekomjernih deficita. Uvođenjem kriterija iz Maastrichta i SGP-a najveći dio fiskalnih pravila već je predodređen, a poznato je da je unutar euro zone monetarna politika zapravo već izgubila svoj suverenitet. Gubitkom suvereniteta monetarne politike, značaj

fiskalne politike postaje tim veći (Šimović i Šimović, 2006). Također, Porezne izmjene u 2013. godini obuhvatile su prvenstveno PDV, te posebne poreze i trošarine. 2013. ukinuta je nulta stopa poreza na dodanu vrijednost, a proizvodi koji su do tada bili oporezivani po ovoj stopi, sada će se oporezivati stopom od 5% kao najnižom mogućom u EU. Ovim se nastoji izbjeći veći rast cijena tih proizvoda te olakšati utjecaj spomenutih promjena na kategorije stanovništva s nižim dohotkom. 2013. godine uveden je Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom kojim se postupno uvode fiskalne blagajne (Bejaković, 2016). Fiskalna politika u Hrvatskoj se uglavnom vodi diskrecijskim mjerama. To ne bi bilo problematično da niz analiza nije pokazao kako fiskalna politika nije ispunjavala stabilizacijsku ulogu već je po svom karakteru većinom bila procikličke prirode. To znači da je bila ekspanzivna kad je trebala biti restriktivna, i obratno – bila je restriktivna kad je trebala biti ekspanzivna. Zbog toga je u velikom broju istraživanja pokazan problem neodrživosti fiskalne politike u pogledu akumulacije javnog duga. Takve osobine fiskalne politike rezultirale su dugoročnim fiskalnim neravnotežama, koje su se u recesiji nakon 2009. dodatno pojačale. Ne treba zaboraviti da je i u razdoblju prije krize, u razdoblju najvećeg gospodarskog boom-a, Hrvatska bilježila i ukupni i primarni deficit opće države (Deskar Škrbić, 2018a).

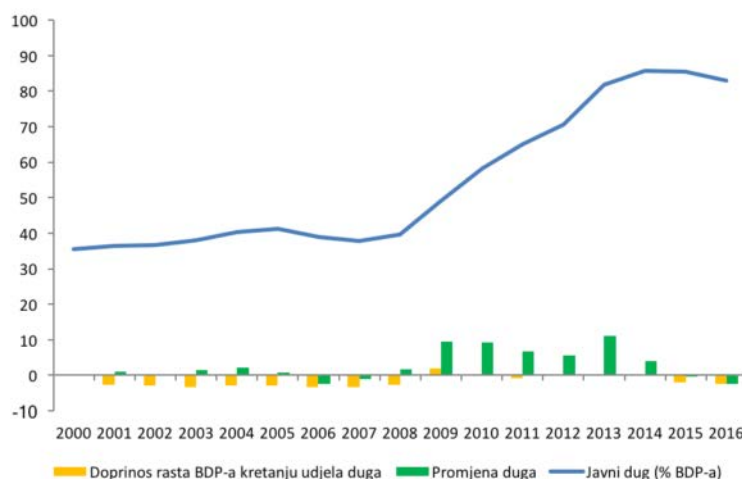
Grafikon 1. Ukupni i primarni saldo opće konsolidirane države (ESA 2010)

Izvor: Deskar Škrbić, M. (2018a): Obilježja fiskalne politike u Hrvatskoj: što nam govori funkcija fiskalne reakcije, Arhivanalitika, izvor: <https://arhivanalitika.hr/blog/obiljezja-fiskalne-politike-u-hrvatskoj-sto-nam-govori-funkcija-fiskalne-reakcije/>

Prema Deskar Škrbiću (2018a) u razdoblju prije 2009. godine povećao se i javni dug kao udio u BDP-u. Nekoliko godina prije izbijanja krize, omjer je smanjen, ta pojava naziva se efekt nazivnika gdje ubrzanje stope rasta BDP-a „nagriza“ udio duga u BDP-u prikazano i vidljivo na grafikonu 2.

Grafikon 2. Udio javnog duga u BDP-u, promjena duga i doprinos rasta BDP-a kretanju duga (pp BDP-a)

Deskar Škrbić, M. (2018a): Obilježja fiskalne politike u Hrvatskoj: što nam govori funkcija fiskalne reakcije, Arhivanalitika, izvor: <https://arhivanalitika.hr/blog/obiljezja-fiskalne-politike-u-hrvatskoj-sto-nam-govori-funkcija-fiskalne-reakcije/>

S obzirom da se zadnjih godina fiskalna pozicija Hrvatske značajno popravila, posljedično povećao se fiskalni prostor. Fiskalni prostor složen je pojam te u literaturi se koriste višestruke definicije i mjere. Neki autori definiraju fiskalni prostor kao proračunski prostor za stvaranje i dodjeljivanje financiranja za određenu svrhu, kao što je primjerice izgladivanje poslovnog ciklusa ili poduzimanje rasta investicijskih projekata, bez prijetnje likvidnosti i održivosti suverenog financijskog položaja (Heller 2005, Ley 2009). Kose et al. (2017) navode da je glavni aspekt fiskalnog prostora sposobnost vlade za servisiranjem duga. Fiskalni prostor se može definirati i kao prostor u proračunu za anticikličko djelovanje fiskalne politike u krizama koji ostaje nakon što se pokriju sve potrebe za (re)financiranjem te koji ne ugrožava stabilnost putanje javnog duga. Nije teško zamisliti da bi apetiti različitih direktnih i indirektnih korisnika proračuna sada ponovo mogli značajno porasti. Stoga se postavlja pitanje neće li se povijest ponoviti u smislu premalog smanjenja omjera javnog duga

u razdobljima ekspanzije, kad je to moguće, što onda smanjuje fiskalni kapacitet za teža vremena (Deskar Škrbić, 2018b).

2.4. Pozitivna i negativna djelovanja fiskalne politike u Republici Hrvatskoj

Prema Šimović (2015) postoje brojni radovi koji se bave učincima odnosno djelovanjem fiskalne politike na gospodarski rast u Republici Hrvatskoj. Većina empirijskih istraživanja vezana za djelovanje fiskalne politike usmjerene su na određena područja istraživanja. Područjem istraživanja vezano za učinke fiskalne politike na ekonomski (gospodarski rast) empirijski su istražili Pivac i Jurun (2002), Benazić (2006), Rukelj (2009), Šimović (2009), Darvas (2010), Ravnik i Zilić (2011), Tkalec i Vizek (2011), Šimović&Deskar-Škrbić (2013), GrdovićGnip (2014), Deskar-Škrbić et al. (2014). U njihovim istraživanjima došlo se do zaključaka da su javni rashodi ključni instrument fiskalne politike koji imaju pozitivan učinak na gospodarski rast uglavnom u kratkom roku, te porezi čiji je utjecaj na ekonomski rast pretežno negativan. Do sličnih zaključaka empirijskih istraživanja došlo se u području utjecaja strukture javnih rashoda i prihoda (Sever et al. (2011), Dalić (2013a). Zaključilo se kako su kapitalni rashodi (u dugom i u kratkom roku) imaju pozitivan učinak na gospodarski rast, dok su rashodi za dobra i usluge te subvencije značajni tek u kratkom roku. Tekući rashodi i rashodi za plaće nemaju pozitivan učinak na BDP. Što se tiče koordinacije monetarne i fiskalne (ili pojedinih dijelova) empirijska istraživanja proveli su: Švaljek (2003), Babić et al. (2001), Rukelj (2009), Grgurek i Vidaković (2009), Mihaljek (2009), Zdunić (2010), Ćorić et al. (2013). Empirijski zaključci radova su problem slabe koordinacije ili nikakve koordinacije fiskalne i monetarne politike, te rizika kojim fiskalna politika (zaduživanje) može ugroziti stabilnost cijena (cilj monetarne politike). Jakovčević et al. (2011) ističe da se često zaboravlja na Hrvatsku kao malu otvorenu ekonomiju na koju se mogu primijeniti predikcije Mundell-Fleming modela odnosno tzv. nemoguće trojstvo makroekonomskih ciljeva (engl. *impossible trinity*), što implicira nemogućnost istovremenog održavanja fiksnog deviznog tečaja, slobodu kretanja kapitala i nezavisnost monetarne politike. U području održivosti fiskalne politike (i javnog duga) koje su empirijski istražili Babić et al. (2001), Krznar (2002), Sever (2005), Babić et al. (2003), Mihaljek (2003, 2009), Sopek (2009, 2010, 2011) pokazalo se kako su projekcije postojećeg modela fiskalne politike i zaduživanja neodržive.

Iz navedenog može se zaključiti da postoji više negativnih nego pozitivnih djelovanja fiskalne politike. Pozitivna djelovanja fiskalne politike mogu se ogledati kroz javne rashode/kapitalne rashode koji imaju pozitivno djelovanje na gospodarski rast, dok su ograničenja/negativna djelovanja fiskalne politike u Hrvatskoj brojna. Ona se ogledaju kroz (ne)koordinaciju fiskalne s monetarnom politikom, kontinuirano loše proračunsko planiranje i nepovoljne projekcije gospodarskog rasta, trendove u kretanju javnih prihoda, problem postojeće visine i strukture javnih rashoda te problem financiranja deficita i nepostojećeg sustava upravljanja javnim dugom. Svako ograničenje može biti zasebno područje istraživanja, ali u kontekstu ovog rada promatra se kroz prizmu stabilizacijskog djelovanja fiskalne politike (Šimović, 2015) .

3. FISKALNI SUSTAV I KONKURENTNOST DOMAĆE PROIZVODNJE

3.1. Definiranje konkurentnosti domaće proizvodnje

Konkurentnost je višedimenzionalna kategorija koja se može promatrati u smislu cjelokupne nacionalne ekonomije, sektora, djelatnosti, ali i samog poduzeća (Škuflić, L., 1999.), što implicira mogućnost promatranja konkurentnosti na makro, mezzo i mikro razini. Iz navedenoga proizlazi složenost samog pojma, ali i nepostojanje opće prihvaćene definicije konkurentnosti od strane teoretičara koji proučavaju ovaj problem. Konkurentnost je kompleksan pojam koji nije lako definirati. Ukoliko se pojam konkurentnost odnosi na državu, onda se govori o međunarodnoj konkurentnosti. Međunarodna konkurentnost je stanje u kojemu zemlja može, u uvjetima slobodnog i fer tržišta, proizvesti robu i usluge koji zadovoljavaju zahtjeve svjetskog tržišta, istodobno održavajući ili povećavajući realni dohodak svojih građana (Jurčić, 1999). Konkurentnost se može definirati kao relativna sposobnost zemlje, industrije ili mikro subjekta da proizvodi proizvode ili pruža usluge bolje nego ostali sudionici na domaćem i/ili inozemnom tržištu. Prema OECD-u konkurentnost se definira kao prednost ili nedostatak nacionalne ekonomije u prodaji proizvoda na međunarodnom tržištu (OECD, 2011).

Međunarodna konkurentnost zemlje ne može se poistovjetiti s konkurentnosti pojedine njene industrije ili sektora. Iako se u biti radi o istoj stvari, odnosno o nekom aspektu dobra ili usluge koji ponuđaču (zemlji, poduzeću) tog dobra ili usluge daje tržišnu prednost nad njegovim konkurentima, neko poduzeće u nacionalnom vlasništvu može biti konkurentno na svjetskom tržištu, a da bitno ne utječe na povećanje nacionalne konkurentnosti. To se događa kod multinacionalnih kompanija koje veći dio svojih konkurentskih prednosti ostvaruju u inozemstvu. Zato nije bitno toliko ulagati u domaća poduzeća koliko je bitno utjecati na domaću proizvodnju novih tehnološki naprednih i profitabilnih proizvoda. Jedan od najlakših i najučinkovitijih načina postizanja tog cilja jest ohrabrivanje stranih kompanija da ulažu u domaću proizvodnju (Jurčić, 1999: 60-61).

Postoje četiri faze u procesu razvoja nacionalne konkurentnosti: faza postojanja faktora proizvodnje, investicija, inovacija i bogatstva. U prvoj fazi uspješne industrije na

međunarodnoj razini ostvaruju prednosti jedino pomoću faktora proizvodnje kao što su primjerice prirodni resursi. Faza investiranja definira konkurentsku prednost koja je bazirana na spremnosti i sposobnosti države da njezina poduzeća agresivno investiraju, a posebice u efikasno i moderno postrojenje, novu opremu i najbolju tehnologiju koja omogućava izlaz na globalno tržište. U situaciji kada se poduzeća uspješno proširuju i nadograđuju svoje poslovanje u specifičnim industrijama i klasterima može se govoriti o uspostavljanju faze inovacija. Tri faze, ukratko opisane, mogu se ostvariti ukoliko država održava proces nadogradnje konkurentskih prednosti. Suprotno opisanom, faza bogatstva u konačnici dovodi do pada, tj. riječ je o bogatstvu koje je već ostvareno pa održavanje istog predstavlja problem (Porter, M.E., 1990.).

3.2. Uloga fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti

U izgradnji konkurentnosti uloga fiskalnog sustava i fiskalne politike je važna, ali nije presudna. Na izgradnju konkurentne strukture najučinkovitije se postiže industrijskom ili strukturnom politikom.

Mjerama fiskalne politike moguće je pospješiti konkurentnost pojedine industrije, ali i cjelokupnog gospodarstva. Da fiskalni sustav i fiskalna politika nije zanemariva u izgradnji konkurentnosti govori stav EU o državnim potporama poduzećima, te o sve jačoj inicijativi za sprječavanje štetne porezne konkurencije. U tom kontekstu, fiskalni sustav i fiskalna politika trebaju služiti kao instrument cjelokupne strukturne politike sve u cilju izgradnje konkurentnosti.

Poticanje stranih investitora za ulaganjem u domaću proizvodnju manji je segment podizanja nacionalne konkurentnosti. Nužni uvjet za ostvarivanje efikasnosti jest da struktura proizvodnje odgovara strukturi potražnje. Utjecaj na intersektorsku strukturu i konkurentnost gospodarstva država provodi pomoću strukturne politike. Strukturna politika uključuje niz mjera kao što su: (1) pomoć zalazećoj industriji, (2) istraživanje i razvoj, (3) podrška ključnoj industriji, (4) investicije u razvoj novih industrija, (5) koordinacija postojećih politika i (6) promocija izvoza (Jurčić, 1999). Ovim mjerama, osim prilagođavanja na strukturne promjene (tzv. intervencionizam prilagođavanja), strukturna politika ne želi samo «reagirati» na promjene nego i biti «kreativna» (tzv. intervencionizam formiranja) (Jurković, Jašić, 1978).

Osim prethodno spomenutim mjera koje utječu na sektorsku strukturu, bitan čimbenik izgradnje konkurentnosti čine i mjere strukturne politike u oblasti ljudskog faktora, te mjere regionalne strukturne politike. Primarni cilj strukturne politike u oblasti ljudskog faktora jest podizanje stupnja obrazovanja s čitavim spektrom učinaka na gospodarski razvoj. Područje regionalne strukture politike usko je vezano uz intersektorsku strukturnu politiku i politiku u području ljudskog faktora, a osnovni cilj regionalne strukturne politike je smanjivanje razlika u stupnju razvoja pojedinih regija. U području intersektorske strukturne politike najčešće se koriste instrumenti kao subvencije, posebne financijske pomoći, porezne olakšice, posebni otpisi, kreditne olakšice, garancije i dr. Jedan od temeljnih instrumenta u ovom slučaju su javni rashodi. Oni prije svega trebaju dati impulse razvoju grana i sektora što se nalaze izvan utjecaja općeg gospodarskog razvoja. Uz instrumente javnih rashoda (transferi) i javnih prihoda (porezne stope, porezne olakšice itd.), fiskalni sustav djeluje i kroz svoj pravni segment (porezno pravo) te makroekonomski segment koji uključuje pitanje fiskalne konsolidacije (javni dug i deficit) (Šimović, 2006).

3.3. Strukturne reforme i fiskalna konsolidacija

Strukturne reforme u suštini su mjere koje mijenjaju ustroj gospodarstva, odnosno institucijski i regulatorni okvir poslovanja poduzeća i pojedinaca. Osmišljene su kako bi se ojačalo gospodarstvo i doprinijelo uravnoteženom ostvarivanju potencijala rasta (Europska Središnja Banka, 2017). Fiskalna konsolidacija je skup diskrecijskih mjera i politika usmjerenih na smanjenje proračunskih deficita i zaustavljanje rasta javnog duga. Glavni cilj joj je popraviti štetu od financijske krize, tj. stabilizacija financijskog sustava i ublažavanje negativnih efekata na gospodarstvo. U stabilizaciju financijskog sustava se ubraja i uravnoteženje državnog proračuna (jednakost proračunskih prihoda i rashoda) (Kulai i Poruchnyk, 2015).

3.3.1. Reforme na tržištu rada, tržištu proizvoda i financijskom tržištu

Karakteristike hrvatskog tržišta rada uključuju nisku stopu aktivnosti stanovništva, visoku stopu nezaposlenosti, izražen problem dugoročne nezaposlenosti i strukturne nezaposlenosti (Obadić, 2008.). Najveći problem leži u nezaposlenosti mladih od 15. do 30. godina, prema podacima Zavoda za zapošljavanje (s tim da isti obuhvaća samo registrirane nezaposlene), te zapošljavanje osoba starijih od 50 godina. Hrvatska ima problem s visokom stopom

nezaposlenosti od svojeg osamostaljenja i tranzicije iz samoupravno-socijalističkog u sustav tržišnog privređivanja. Prijelaz je bio velikim dijelom stihijski, bez adekvatnog plana i još otežan ratnom situacijom. Zbog loše provedene privatizacije veliki broj radnika je ostao bez posla, a da istovremeno nisu poduzete mjere i ostvareni uvjeti za njihovo ponovno zapošljavanje, već se najčešće pribjegavalo njihovom prijevremenom umirovljenju (Rančić i Durbić, 2016). Također, u Hrvatskoj prevladava problem strukturne nezaposlenosti koji je posljedica neprilagođenosti zahtjevima tržišta, prema podacima Eurostata Hrvatska je na samom vrhu prema postotku obrazovanja mladi koji imaju više srednje obrazovanje, međutim problem leži u zahtjevima tržišta, gdje se pokazuju znakovi nepodudaranja između vještina hrvatskih radnika i zahtjeva hrvatskog gospodarstva. Ono što još više zabrinjava je da prvi ozbiljni posao, koji traje više od 6 mjeseci, ne odgovara kvalifikacijama čak 45 posto radnika (Mreža mladih Hrvatske, 2011). Također, problem poslodavcima/kama predstavlja i porezni klin. Porezni klin je razlika između bruto troška rada za poslodavca/avku i neto plaće radnika/ice, a nastaje kao rezultat oporezivanja rada. Konkurentnost radnika na domaćem i svjetskom tržištu određuje omjer bruto plaća i produktivnosti radnika. Veliki porezi na rad uz nepromijenjenu produktivnost smanjuju konkurentnost radne snage (Mreža mladih Hrvatske, 2011).

U Hrvatskoj prevladava strukturna nezaposlenost koja je posljedica neprilagođenosti radnika zahtjevima tržišta. S jedne strane, podosta iznenađujuće, Hrvatska je na samom europskom vrhu prema postotku mladih koji imaju barem „više srednje obrazovanje“ (Tomić, 2016). Međutim, problem je kada radnici posjeduju vještine koje se ne traže na tržištu, naime na hrvatskom tržištu rada kod 47 posto radnika/ica prvi posao ne odgovara njihovom obrazovanju (Matković, 2009). Novija istraživanja pokazuju rastući problem i NEET populacije (eng. *Not in Education, Training or Employment*) za mlade koji nisu zaposleni, niti su u sustavu obrazovanja i osposobljavanja. Termin se prvi put pojavio 1990-ih, u *policy* raspravama u Ujedinjenom Kraljevstvu oko potrebe reintegracije mladih ljudi između 16 i 18 godina koji su „ispali“ iz sustava obrazovanja, ali se nisu uspjeli integrirati na tržištu rada. U *policy* raspravama u Europskoj uniji termin je prvi put konkretno upotrijebljen unutar strategije Europa 2020 (Bedeniković, 2017).

Za Europu 2020. slobodno se može reći da je krucijalni dokument EU na temelju kojega se razvijaju daljnje strategije i inicijative na mnogim područjima do 2020. godine. Isto tako, Europska komisija (EK, dalje Komisija) predložila je pet mjerivih ciljeva EU koji bi trebali

usmjeriti proces djelovanja i biti pretvoreni u nacionalne ciljeve: zapošljavanje, istraživanje i inovacije, klimatske promjene, obrazovanje, siromaštvo. Konkretna predvodnička inicijativa koja se bavi tematikom mladih i NEET osoba unutar ovoga strateškog dokumenta jest *Mladi u pokretu*, s ciljem povećanja učinka obrazovnih sustava i olakšavanja ulaska mladih na tržište rada. Nezaposlenost mladih i načini kako suzbiti istu nalaze se „u srcu“ europske agende od 2010. i donošenja dotične Strategije. U tom smislu, NEET indikator pokazao se kao snažan alat za razumijevanje ranjivosti mladih ljudi u domeni participacije na tržištu rada i socijalne inkluzije (Bedeniković, 2017). Također tu su i relevantni dokumenti politike zapošljavanja: Nacionalni program djelovanja za mlade 2003. – 2008., te Nacionalni program za mlade 2009. – 2013., Nacionalni planovi poticanja zapošljavanja koji se provode na dvogodišnjoj bazi.

Reforme na tržištu proizvoda usko su vezane za reforme na tržištu rada, Bouis i Duval (2011.) ispituju utjecaj strukturnih reformi tržišta proizvoda i tržišta rada u trajanju od 5 do 10 godina na potencijalni BDP. Rezultati njihova istraživanja pokazuju da reforme na tržištu proizvoda mogu povećati razinu ukupne produktivnosti rada za nekoliko postotaka tijekom razdoblja od 10 godina u OECD zemljama, te za više od 5% u većini zemalja kontinentalne Europe. Barnes et al. (2013.) naglašavaju da se najveće koristi za BDP po stanovniku u dugom roku mogu ostvariti provedbom reformi koje bi povećale konkurenciju na tržištu proizvoda, smanjile razinu i/ili trajanje naknada za nezaposlene, „oslabile“ propise o zaštiti zapošljavanja i slično. Everaert i Schule (2008.) na temelju kalibriranog modela ispituju dugoročne dobitke outputa i zaposlenosti od stimuliranja konkurencije na tržištima proizvoda i rada. Autori zaključuju da bi se kombiniranjem reformi proizvoda i tržišta rada mogao izbjeći pad realnih plaća. Nadalje zaključuju da u kratkom roku, samostalne reforme uzrokuju pad inflacije i rast realne kamatne stope u zemlji koja provodi reforme, zatim usporavanje investicijske reakcije i odgađanje potrošnje. Međutim, usklađivanje reformi bi spriječilo privremeni pad potrošnje, a reforme u monetarnoj uniji omogućuju monetarnoj politici sprječavanje prolaznog pada BDP-a i potrošnje. Kao što je vidljivo iz navedenih istraživanja, povezanost reformi između tržišta rada i tržišta proizvoda i usluga je međusobno povezano, a sinergijski efekt reformi daje pozitivne rezultate.

U današnjim ekonomijama gdje je upravo ljudski kapital, kroz inovacije i poduzetništvo, ključna poluga gospodarskog razvoja te razvoja novih proizvoda i usluga, nužno je uključivanje svih raspoloživih ljudskih potencijala u procese učenja ili rada. Industrijska

strategija Republike Hrvatske 2014. – 2020., zajedno s Inovacijskom strategijom, Strategijom obrazovanja znanosti i tehnologije te Strategijom razvoja turizma, čini sastavni dio Strategije pametne specijalizacije koja, zajedno s energetske strategijama, Strategijom gospodarenja mineralnim sirovinama RH, Strategijom poticanja investicija, Strategijom razvoja poduzetništva i strategijom razvoja ljudskih potencijala predstavlja osnovu za izradu gospodarske razvojne strategije (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Glavni novi propisi kojima se suočavaju velike banke u Europi mogu se svrstati u tri vezane inicijative. Prvo je paket većih bonitetnih reformi koje imaju za cilj povećati ukupnu otpornost banaka Europske unije i investicijskih društava, kao i za rješavanje rizika u bankarskim knjigama, trgovanja i financijskih tržišta. Aktivnosti se provode Uredbom o kapitalnim zahtjevima i Direktive (CRR i CRD IV). Drugo su reforme financijskog tržišta europske tržišne infrastrukture Uredbe (EMIR), tržišta u financijskim instrumentima uredbe i direktive (MiFIR i MiFID II), koji povećavaju transparentnost rizika i da je cilj da se smanji rizik druge ugovorne strane. Treće su propisi europskog nadzora banaka i povrata te rezolucije. Cilj je programa reforme Financijske uredbe EU-a stvaranje sigurnijeg, transparentnog i odgovornijeg financijskog sektora koji je prikladan za gospodarstvo i društvo u cjelini te koji pridonosi održivom razvoju. U okviru mjera reforme ti se ciljevi mogu ostvariti kroz nekoliko putova. Prvo je obnova i produbljivanje jedinstvenog tržišta Europske unije za financijske usluge uspostave bankarske unije, potom uspostava otpornijeg i stabilnijeg financijskog sustava, zatim jačanje transparentnosti, odgovornosti i zaštite potrošača za osiguranje tržišnog integriteta te ponovne uspostave povjerenja potrošača i kao posljednje poboljšanje učinkovitosti financijskog sustava Europske Unije (Cecić, 2016).

3.3.2. Fiskalna konsolidacija

Fiskalna konsolidacija je skup diskrecijskih mjera i politika usmjerenih na smanjenje proračunskih deficita i zaustavljanje rasta javnog duga. Glavni cilj joj je popraviti štetu od financijske krize, tj. stabilizacija financijskog sustava i ublažavanje negativnih efekata na gospodarstvo. Burnać (2017) navodi kako je fiskalna politika u hrvatskoj ekspanzivnog djelovanja. Fiskalna konsolidacija je ekspanzivna kada je prosječna stopa rasta BDP-a u razdoblju konsolidacije i dvije godine nakon tog razdoblja veća od prosječne stope rasta na početku razdoblja fiskalne konsolidacije (Alesine i Ardagna, 1998). Fiskalna konsolidacija

može se provesti na tri načina: a) realnim rastom BDP-a (bržeg od rasta javnih rashoda), b) realnim smanjivanjem javnih rashoda i/ili c) povećanjem porezne presije (Šimović et al., 2014). Ekspanzivno djelovanje fiskalne konsolidacije odnose se na dva kanala utjecaja: kanal bogatstva (uloga očekivanja) te kanal povjerenja (utjecaj na kamatnu stopu). Smanjenjem proračunske potrošnje donosno smanjenjem javnih rashoda, povećava se privatna potrošnja, te prouzrokuje efekt bogatstva, ali uz dva uvjeta. Što je veći porast javnog duga u razdoblju prije početka konsolidacije, veća je i vjerojatnost uspjeha fiskalne prilagodbe (Sutherland, 1997, Perotti, 1997). Fiskalna konsolidacija je uspješna ukoliko se a) u trogodišnjem razdoblju nakon konsolidacije ciklički prilagođeni primarni deficit u prosjeku smanjio za min. 2% ispod svoje vrijednosti u godini konsolidacije ili b) ukoliko je tri godine nakon konsolidacije omjer javnog duga i BDP-a min. 5% niži od omjera u godini konsolidacije (Alesine i Ardagna, 1998., Mirdala, 2013.).

Povećanje poreza također ima dva različita utjecaja na privatnu potrošnju, kao i kod proračunske potrošnje. U normalnim okolnostima prisutna negativna korelacija između oporezivanja i promjene u privatnoj potrošnji, dok je u situaciji kada postoji značajnija fiskalna neravnoteža korelacija pozitivna (Burnać, 2017). Kanal povjerenja (utjecaj na kamatnu stopu) odnosi se na premije rizika. Posuđivanjem novca u inozemstvu visoko zadužene zemlje plaćaju premiju. Promjenom fiskalne politike, dovodi do značajnih efekata na kamatnu stopu i mogućnosti da se smanje rizici i premija. Kanal povjerenja ima efekt stimulacije komponenti agregatne potražnje koje su osjetljive na promjenu kamatne stope, najviše investicije (Burnać, 2017). Prema Alesina (1992) i njegovim istraživanjima utvrđeno je kako je premija rizika nelinearna funkcija javnog duga, kod umjerene razine ne postoji, ali kod većeg omjera duga i BDP-a postoji. Također, smanjenje premija rizika smanjuje proračunski deficit tim više u slučaju kada je inicijalna razina duga veća. Fiskalna konsolidacija usko je povezana sa djelovanjem fiskalnog multiplikatora. Fiskalni multiplikator prikazuje za koliko bi se promijenio državni dohodak, u uvjetima nezaposlenosti, ako bi se neka od autonomnih komponenti potrošnje promijenila za jednu novčanu jedinicu. Također u istraživanju se navodi da visina fiskalnog multiplikatora ovisi o tome koliko će ljudi od dodatnog raspoloživog dohotka trošiti, a koliko štedjeti, da li će trošiti na uvozna dobra i usluge ili domaća, te iznos koji će morati izdvojiti za fiskalne namete u državi (Marić, 2017). Međutim, na ponašanje potrošača najviše utječu ekonomski i drugi uvjeti u zemlji. Kabashi (2017) u svojem istraživanju navodi da su fiskalni multiplikatori veći u zemljama s niskim javnim dugom i nižom trgovinskom otvorenosti, također multiplikatori

su povećani u razdoblju krize u odnosu na predkrizno razdoblje. Grdović Gnip (2014) ističe u svom istraživanju na primjeru Hrvatske da su fiskalni multiplikatori izraženiji u razdoblju recesije (vrijednosti puno veće od 1). Odnosno, pozitivan šok javne potrošnje povećava output, privatnu potrošnju, te investicije dok pozitivan porezni šok na iste varijable djeluje suprotno. Zaključno, javna potrošnja na kupnju dobara i usluga u razdoblju recesije pokazala se kao efikasan instrument u poticanju ekonomske aktivnosti.

Burnač (2017) je u svojem istraživanju prikazao 4 razdoblja fiskalne konsolidacije u Republici Hrvatskoj. 2000. godine jednogodišnja konsolidacija pri kojoj je bez obzira na povećanje prihoda od direktnih i indirektnih poreza bila neuspješna i ekspanzivna, jer je stopa rasta BDP-a u dvogodišnjem razdoblju bila znatno veća od stope rasta u godini konsolidacije. 2005. godine uspješna i ekspanzivna jednogodišnja konsolidacija, provedeno je smanjenje rashoda po svim osnovama (osim plaća). Pad prihoda bio je znatno niži od smanjenja rashoda. 2010. godine, također jednogodišnja konsolidacija, razdoblje recesije, drugu godinu recesije, smanjeni su rashodi, ali je zbog ekonomske krize došlo do smanjenja prihoda po osnovi direktnih i indirektnih poreza. Konsolidacija je bila neuspješna i praćena smanjenjem ekonomske aktivnosti. 2012-2013. godine, višegodišnja konsolidacija, porast prihoda i smanjenje rashoda. Porast prihoda zbog porasta indirektnih poreza (PDV-a – sa 23% na 25%), kod rashoda pad je zabilježen kod plaća i kapitalnih rashoda. U tom razdoblju smanjen je primarni proračunski deficit, te je dodatno smanjen prethodni pad BDP-a.

3.4. Fiskalni poticaji u Republici Hrvatskoj

Fiskalni poticaji za izgradnju konkurentnosti uglavnom se prepoznaju kao poticaji za privlačenje investicija, inovacija, te izvoza (tzv. tri «i»). Uz svijetu se koristi veliki broj različitih poticaja koji mogu imati i različiti učinak na izgradnju konkurentnosti. Postoji širok spektar instrumenata unutar fiskalnog sustava kojim se može utjecati na izgradnju konkurentnosti. Fiskalni poticaji samo su uži segment ukupne aktivnosti države u izgradnji konkurentnosti koje se prema metodologiji Europske unije nazivaju državne potpore. Kvantifikacija i jednog i drugog segmenta državne aktivnosti je komplicirana jer ne postoje sistematizirani podaci o tome. Također, pojedini poticaji su u nadležnosti različitih institucija što ponovo otežava sistematizaciju poticaja za izgradnju konkurentnosti. U određivanju sadržaja fiskalnih poticaja u Hrvatskoj, fiskalnim poticajima u užem smislu se smatraju

porezni poticaji i izravne proračunske subvencije. Poticaji mogu biti u obliku potpora, subvencija, beskamatnih zajmova i često se koriste zajedno s poreznim potporama (Šimović, 2006).

Prema kategoriji državne potpore mogu biti horizontalne, sektorske, regionalne i potpore na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, 2010).

Horizontalne potpore se mogu odnositi na sve poduzetnike i gospodarske sektore. Državne potpore s horizontalnim ciljevima znatno manje narušavaju tržišno natjecanje nego sektorske potpore (Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, 2009). U horizontalne državne potpore ubrajaju se potpore za: istraživanje i razvoj i inovacije, zaštitu okoliša i uštedu energije, male i srednje poduzetnike, sanaciju i restrukturiranje kroz programe državnih potpora, zapošljavanje, usavršavanje, kulturu i zaštitu baštine, rizični kapital i ostale horizontalne ciljeve (Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, 2010).

Sektorske potpore se dodjeljuju za pojedine sektore ili područja. S obzirom da sektorske mogu narušiti tržišna natjecanja EU su donijele određene odredbe članka 81., 82. i 86. Ugovora o osnivanju EZ koje su u cijelosti inkorporirane i u novi Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 80/13). Za sektorske državne potpore vrijede posebna pravila pri dodjeli, sukladna propisima o potporama. Te se potpore pretežito odnose na sljedeće sektore i djelatnosti (Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, 2010):

kopneni promet, i to posebno cestovni, željeznički i unutarnji plovni promet, pomorski promet, zračni promet, turizam, financijske usluge, sanaciju i restrukturiranje poduzetnika u teškoćama, kinematografiju i ostalu audiovizualnu djelatnost, javne radiodifuzijske usluge, poštanske usluge, i ostale nespomenute djelatnosti.

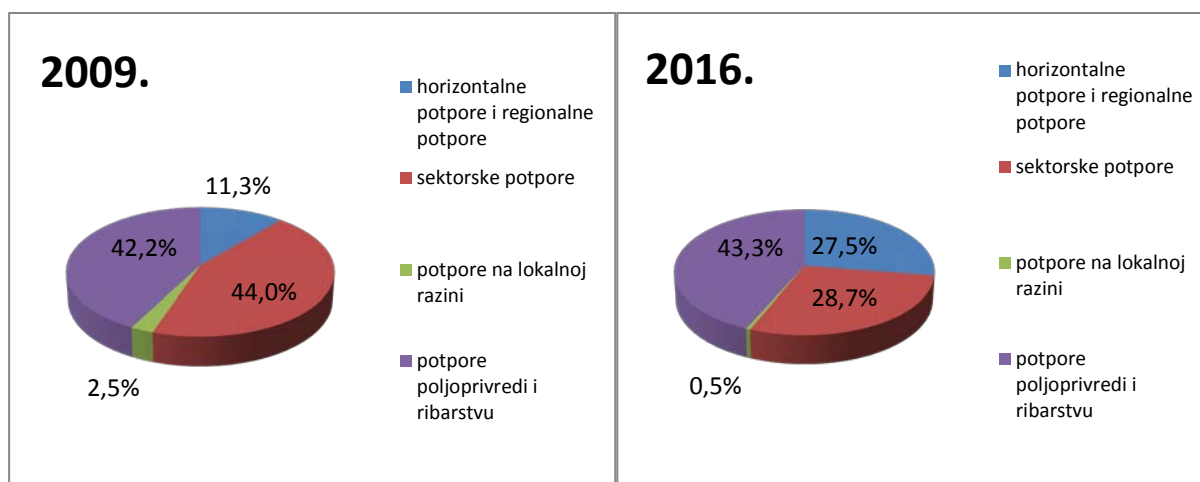
Regionalne potpore dodjeljuju se kao poticaj gospodarskom razvoju područja s neuobičajeno niskim životnim standardom ili visokom stopom nezaposlenosti. To je područje koje odgovara prostornoj jedinici za statistiku 2. razine i ima bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku, mjeren parametrima kupovne moći, niži od 75% prosjeka zemalja članica EU-a. U slučaju dodjele regionalnih potpora malim poduzetnicima, gornje granice mogu se uvećati za 20% bruto ekvivalenta potpore (BEP) za potpore koje se dodjeljuju malim poduzetnicima i za 10% BEP-a za potpore srednjim poduzetnicima. Temeljem članka 70. stavka 7. (b) SSP-a,

RH je preuzela obvezu izrade karte regionalnih potpora, bez koje nije moguće dodjeljivati regionalne potpore. Karta regionalnih potpora utvrđuje područja na kojima se mogu dodjeljivati potpore za gospodarski razvoj područja s neuobičajeno niskim životnim standardom ili velike nezaposlenosti te njihov maksimalni intenzitet (Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, 2009).

Potpore na razini jedinica lokalne i područne samouprave su potpore koje dodjeljuju gradovi, općine i županije iz sredstava vlastitog proračuna prvenstveno za ulaganja u infrastrukturu, komunalnu i cestovnu infrastrukturu, razne tekuće donacije udrugama, sportskim i kulturno-umjetničkim društvima, Crvenom križu, obrazovnim, zdravstvenim i vjerskim ustanovama i slično, a pri tom je važno istaknuti da dio spomenutih sredstava ne predstavlja potpore. Jedinice područne i lokalne (regionalne) samouprave dodjeljuju potpore korisnicima, ali u puno manjim iznosima u odnosu na one koje dodjeljuje centralni nivo države, odnosno tijela središnje vlasti.

Najčešći oblik potpora na razini jedinica lokalne i područne samouprave su potpore male vrijednosti (lat. *de minimus*) potpore. Potpore male vrijednosti (*de minimis* potpore) ne smatraju se državnim potporama, jer zbog samog ograničenog iznosa od najviše 200.000,00 eura u kunskoj protuvrijednosti, ne utječu na trgovinu između Republike Hrvatske i članica EU te se iznosi tih potpora ne pribrajaju ukupnom iznosu dodijeljenih državnih potpora. Za potpore male vrijednosti vrijede posebna pravila dodjele te za njihovu dodjelu nije potrebno mišljenje Ministarstva financija, odnosno odobrenje Europske komisije (Ministarstvo Financija, 2016).

Grafikon 3. Struktura ukupno dodijeljenih potpora u 2009. i 2016. godini u Republici Hrvatskoj

Izvor: Izrada autora prema Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (2018): Godišnje izvješće o državnim potporama za 2016. godinu, te 2009. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/godisnjaci-ministarstva>

U Republici Hrvatskoj je u 2016. godini dodijeljeno ukupno 11.418,9 milijuna kuna potpora. Najviše dodijeljenih potpora je u sektoru industrije i usluga iznosile su 6.471,1 milijun kuna, što čini 56,7 posto ukupno dodijeljenih potpora, dok su potpore sektoru poljoprivrede i ribarstva iznosile 4.947,8 milijuna kuna, odnosno 43,3 posto ukupno dodijeljenih potpora. U ukupno dodijeljenim potporama sektoru industriji i uslugama u 2016. godini u iznosu od 6.471,1 milijun kuna, sektorske potpore imaju udio od 50,7 posto odnosno dodijeljene su u iznosu od 3.281,9 milijuna kuna, dok se na horizontalne potpore, uključujući regionalne potpore i potpore na lokalnoj razini, odnosi udio od 49,3 posto ili iznos od 3.189,2 milijuna kuna. Od ukupnog iznosa horizontalnih potpora u 2016. godini, od iznosa 3.189,2 milijuna kuna, na horizontalne potpore u užem smislu (potpore za istraživanje i razvoj i inovacije, zaštitu okoliša i očuvanje energije, male i srednje poduzetnike, usavršavanje, zapošljavanje, kulturu te razvoj širokopojsnih mreža) odnosi se 2.187,9 milijuna kuna, na regionalne potpore 942,0 milijuna kuna, te na potpore na lokalnoj razini 59,3 milijuna kuna (Ministarstvo Financija, 2016). U usporedbi s podacima iz 2009. godine struktura potpora se promijenila, smanjene su sektorske potpore 15,3%, povećane su horizontalne i regionalne potpore za 16,2%, potpore u poljoprivredi i ribarstvu su se povećale za 1,1%, dok su se potpore na lokalnoj razini smanjile za 2%. Pozitivan pomak porastu horizontalnih i regionalnih potpora,

pridonosi manjem narušavanju tržišnog natjecanja, te su iste pozitivne u smislu gospodarskog rasta.

Prema klasifikaciji Europske komisije (2006) instrumenti dodjele državnih potpora se mogu podijeliti na:

a) Subvencije i porezna izuzeća - ova skupina se dijeli u dvije podskupine ovisno da li se radi o prihodnoj strani (porezi i doprinosi) ili rashodnoj strani proračuna (subvencije). U ovu skupinu se ubrajaju subvencije, smanjenje doprinosa za socijalno osiguranje, prodaja imovine ispod tržišnih cijena itd.

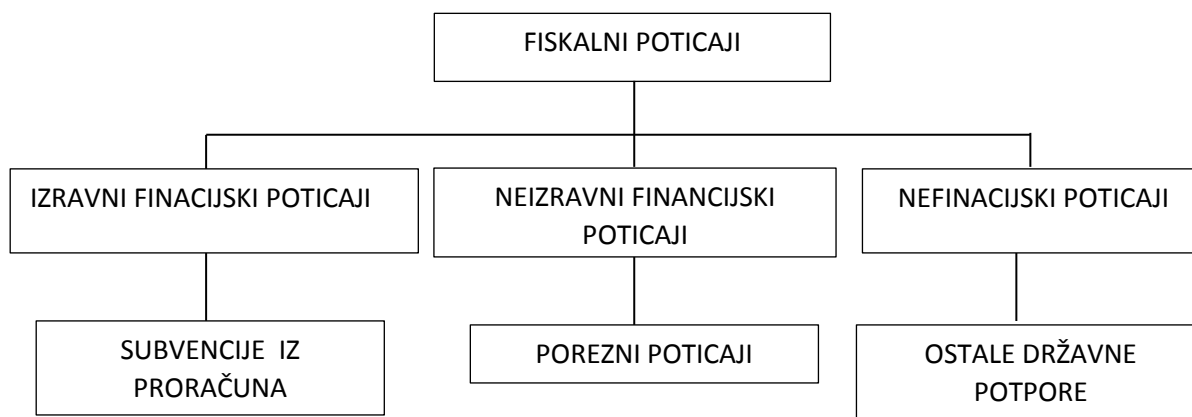
b) Udjeli u vlasničkom kapitalu - kod udjela u vlasničkom kapitalu bitno je utvrditi je li financijski transfer stvarna pomoć ili oblik sudjelovanja javnog sektora u tržišnim aktivnostima uz normalne tržišne uvjete. U ovu skupinu potpora se ubrajaju investicije u neprofitna poduzeća, pretvaranje državnih potraživanja u vlasnički udjel, prodaja državnog vlasništva uz povoljnije uvjete i slično.

c) Povoljni krediti i porezni dug - povoljni krediti su oni koje država izravno ili preko svojih agencija dodjeljuje poduzećima uz povoljnije uvjete. Povoljni krediti se obično daju poduzećima koja ne bi mogla dobiti kredit po regularnim tržišnim uvjetima, a za koja se očekuje da bi u bližoj budućnosti mogla „stati na noge“ i poslovati u normalnim tržišnim uvjetima. S druge strane, porezni dug je pružanje mogućnosti pojedinim poduzećima da svoje porezne obveze podmiruju izvan zakonski previđenog roka čime se takva poduzeća stavljaju u povoljniji položaj.

d) Jamstva – obuhvaćaju državna jamstva za osiguranje od (ne)komercijalnih rizika u nominalnom iznosu. Pomoću njih određena poduzeća dobivaju kredite uz povoljnije uvjete od onih na financijskim tržištima. Jamstva nisu izravna novčana pomoć, ali čine potencijalni trošak odnosno javni dug.

Na slici 1. prikazana je osnovna podjela instrumenata dodjele državnih poticaja

Slika 1. osnovna podjela instrumenata dodjele državnih poticaja

Izvor: Izrada autora prema Šimović, H. (2008): Porezni poticaji za izgradnju konkurentnosti, EFZG workingpaperseries, 03, str. 6

U izravne financijske poticaje spadaju subvencije iz proračuna. Subvencije se mogu odrediti kao državna pomoć proizvođačima ili potrošačima za koju država ne prima nikakvu protu naknadu, ali je uvjetovana posebnom vrstom djelatnosti ili ponašanja primatelja. Proizvođač koji je primio subvenciju snižava svoje troškove proizvodnje, dok potrošač koji od države dobije subvenciju povećava svoj raspoloživi dohodak (Kesner-Škreb, M., 1995.). Ostale državne potpore odnosno nefinancijski poticaji (eng. *rulebasedincentives*) nenovčani poticaji kao što su razne dozvole za rad, razna ograničenja i restrikcije za transfer kapitala i sl. U biti se radi o istim prethodno spomenutim mjerama i instrumentima industrijske politike, samo ih se sada promatra isključivo sa aspekta fiskalne pozicije.

Porezni poticaji su posebne odredbe koje mogu omogućiti izuzeća, kredite, povlaštene porezne stope ili odgađanje porezne obveze (Zolt, 2015). Porezni poticaji također se mogu definirati u smislu njihovog učinka na efektivno smanjenje poreznih opterećenja za određeni projekt (Zeeetal., 2002). Porezni poticaji čine najveći broj fiskalnih poticaja uopće te se prema tome mogu podijeliti prema mnogim kriterijima. Time su najvažniji porezni poticaji oni koji su sadržani unutar poreza na dobit kao temeljnog poreznog oblika koji tangira poslovanje poduzeća s troškovnog i profitnog aspekta. Porezne poticaje kod poreza na dobit

smatramo još porezne poticaje u užem smislu, dok se ostali porezni poticaji odnose na druge porezne oblike (Šimović, 2003).

3.5. Porezni poticaji

U svijetu postoji velik broj različitih poreznih poticaja u okviru različitih poreznih oblika. No, govoreći općenito o poreznim poticajima, onda se prije svega misli na poticaje u okviru poreza na dobit. U svjetskoj literaturi poticaji u okviru poreza na dobit najčešće se dijele na tri osnovne skupine: 1) snižena stopa poreza na dobit, 2) porezna mirovanja ili porezni praznici (engl. *tax holidays*) te 3) olakšice po osnovi ulaganja (engl. *investment incentives*) u širem smislu u koje spadaju razni poticaji kao ubrzana amortizacija (engl. *accelerated depreciation*), razna umanjena osnovice po osnovi ulaganja (engl. *investment allowances*) te porezni krediti (engl. *tax credits*). Kao četvrtu skupinu mogu se promatrati i razni drugi poticaji koji izravno nisu povezani s prethodno spomenutim poticajima. Tu se najčešće misli na mogućnost prijenosa poreznog gubitka, zatim niže stope poreza po odbitku za određene isplate i slično. Slika 1. prikazuje uobičajenu podjelu poticaja kod poreza na dobit (Šimović i Mihelja Žaja, 2010).

Slika 2. Porezni poticaji kod poreza na dobit

Izvor: Šimović, H., MiheljaŽaja,M. (2010): Poticaji u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj i zemljama regije, Računovodstvo i financije, 56(5), str. 61.

Povlaštene porezne stope obično se koriste kod poduzeća koja tek započinju s radom, te može postojati distinkcija za pojedine sektore i geografska područja tvrtkama (Boadway, Shah, 1995). Prema Kesner- Škreb (2001) povlaštene porezne stope iako nisu poticaj, spadaju pod poticaj zbog svoje prirode postojanja, ukoliko je niža stopa u odnosu na propisanu, ili niža za određene investicije ili područja ili u usporedbi s drugim zemljama. Ott i Arbutina (1999) pak navode kako je krajnji primjer povlaštenih poreznih stopa porezni praznik (eng. *taxholiday*) koji predstavlja razdoblje ne plaćanja poreza na dohodak/dobit odnosno izuzeća od plaćanja istog tokom određenog razdoblja.

Olakšice po osnovi ulaganja ili investicijske olakšice dijele se na (Kesner- Škreb, 2001): Ubrzanu amortizaciju (eng. *accelerated depreciation allowance*), umanjenje osnovice po osnovi ulaganja (eng. *investment expenditure allowance*), te odbitak od poreza po osnovi ulaganja (eng. *investment tax credit*). Ubrzana amortizacija je metoda prema kojoj porezni obveznici mogu ostvariti veće odbitke po osnovi amortizacije u prvoj ili u prvim godinama iskoristivog vijeka poslovne imovine. Zbog korištenja većih stopa amortizacije gledano s financijske strane od objektivno utvrđenih stopa, obveznik poreza na dobit će ostvariti i koristiti beskamatni porezni kredit po osnovi odgađanja plaćanja poreza na dobit. Ubrzana amortizacija posebno dolazi do izražaja kao poticaj kada se koristi u kombinaciji s prijenosom poreznog gubitka koji također smatra vrstom poreznog poticaja u kontekstu ovog rada (Šimović i Mihelja Žaja, 2010). Krajnji oblik korištenja ubrzane amortizacije jest jednokratni otpis (eng. *expensing*) koji dopušta oduzimanje ukupnog troška investicije u godini njezine realizacije (Kesner- Škreb, 2001). Umanjenje osnovice po osnovi ulaganja omogućuje poduzeću da oduzme određeni postotak vrijednosti investicije od iznosa oporezive dobiti u godini kada se investicija realizira. Treći oblik odnosi se na porezne kredite kod kojih dolazi do odbitka od porezne obveze. Odbitak je obično odobren na osnovi dijela investicijskih troškova. Porezni kredit tako smanjuje poreznu obvezu za određeni iznos investicijskog troška (Šimović i Mihelja Žaja, 2010). Prema Kesner- Škreb (2001) ovi tipovi poreza se mogu bolje usmjeriti u pojedine oblike investicija (za razliku od poreznih praznika), ujedno su ti izdaci koji ovi porezni poticaji znače za proračun transparentniji i puno bolje se kontroliraju.

U Hrvatskoj Zakon o porezu na dobit (NN 177/04) propisuje porezne olakšice, oslobođenja i poticaje. Oslobođenja i olakšice su definirane za porezne obveznike na područjima posebne državne skrbi (0, 25 i 75% od propisane stope poreza na dobit). Na području Grada Vukovara prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o obnovi i razvoju Grada Vukovara (NN

80/08) obveznici poreza na dobit koji obavljaju djelatnost na području Grada Vukovara, osim djelatnosti poljoprivrede i ribarstva, i zapošljavaju više od pet zaposlenika u radnom odnosu na neodređeno vrijeme, pri čemu više od 50% zaposlenika ima prebivalište i boravište na području Grada Vukovara ili brdsko-planinskom području ili području posebne državne skrbi, plaćaju porez na dobit kako slijedi: ne plaćaju porez na dobit u razdoblju 2008.-2010. godine (1.skupina), plaćaju 25% od propisane stope poreza u razdoblju 2011.-2013. godine (2.skupina) i plaćaju 75% od propisane stope poreza u razdoblju 2014.-2016. godine (3.skupina). Od 2017. godine obveznici poreza na dobit plaćaju porez na dobit u visini propisane važeće porezne stope. Na brdsko-planinskim područjima (75% od propisane porezne stope).

Porezni obveznici u slobodnim zonama prema Zakonu o slobodnim zonama (NN 85/08) plaćaju porez na dobit prema kriterijima prikazanim u tablici 1.

Tablica 1. Porezne stope prema slobodnim zonama

Porezni obveznik	Razdoblje	Stopa poreza na dobit
Korisnik zona koji je u prostornoj jedinici za statistiku II razine – Sjeverozapadna Hrvatska (HR 01)	- od 2008. do 2010. godine - od 2011. do 2013. godine - od 2014. godine	- 50% od propisane porezne stope - 75% od propisane porezne stope - u visini propisane porezne stope
Korisnik slobodne zone koji je u prostornoj jedinici za statistiku II razine – Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska (HR 02) i Jadranska Hrvatska (HR 03)	- od 2008. do 2013. godine - od 2014. do 2016. godine - od 2017. godine	- 50% od propisane porezne stope - 75% od propisane porezne stope - u visini propisane porezne stope
Korisnik slobodne zone na području grada Vukovara koji je u slobodnoj zoni obavljao gospodarsku djelatnost do dana stupanja na snagu Zakona o slobodnim zonama	- od 2008. do 2010. godine - od 2011. do 2013. godine - od 2014. do 2016. godine - od 2017. godine	- 0% od propisane porezne stope - 25% od propisane porezne stope - 75% od propisane porezne stope - u visini propisane važeće porezne stope

Izvor: http://www.poreznauprava.hr/baza_znanja/Stranice/PorezNaDobitOslobodjenjaSlobodneZone.aspx

Poticaji za ulaganja ostvaruju stope poreza na osnovu ulaganja, na dobit ostvarenu od ulaganja koja iznosi najmanje 10 milijuna kuna, porez na dobit plaća se po stopi od 7% za vrijeme od 10 godina od godine početka ulaganja, uz uvjet da se u tom razdoblju osigura zapošljavanje najmanje 30 zaposlenika, otpočevši od isteka prve godine ulaganja. Na dobit ostvarenu od ulaganja u iznosu većem od 20 milijuna kuna, porez na dobit plaća se po stopi od 3% za vrijeme od 10 godina od godine početka ulaganja, uz uvjet da se u tom razdoblju osigura zapošljavanje najmanje 50 zaposlenika, otpočevši od isteka prve godine ulaganja. Na dobit ostvarenu od ulaganja u iznosu većem od 60 milijuna kuna, porez na dobit plaća se po stopi od 0% za vrijeme od 10 godina od godine početka ulaganja, uz uvjet da se u tom razdoblju osigura zapošljavanje najmanje 50 zaposlenika, otpočevši od isteka prve godine ulaganja (Zakonu o porezu na dobit , NN 177/04).

Prema Zakonu o porezu na dobit (NN 177/04) poticaji poreznim obveznicima u svrhu profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom (plaćaju porez na dobit u visini 25% propisane stope), te trgovačka društva koja su registrirana i obavljaju brodersku djelatnost, ne plaćaju porez na dobit koju ostvare od iskorištavanja brodova u međunarodnoj plovidbi.

3.6. Subvencije iz proračuna

Prema WTO (2006) pojam subvencija iako se često koristi u ekonomiji, nije u potpunosti definiran. Subvencija je finansijski doprinos koji je donijela (ili u ime) vlada ili javno tijelo koje daje primatelju koristi (Europska komisija, 2009). Prema Europskoj komisiji (2009) neke subvencije koriste se za provođenje domaćih ili socijalnih politika, primjerice potpornih industrija koje pomažu u stvaranju novih radnih mjesta. Međutim, nepoštene subvencije mogu narušiti tržište EU, stvoriti nepoštenu konkurenciju i time oštetiti europsku industriju. Subvencije su tekuća nepovratna plaćanja poduzećima, na osnovi razine njihovih proizvodnih djelatnosti, odnosno količine ili vrijednosti dobara i usluga koje proizvode, prodaju, izvoze ili uvoze. Subvencije također obuhvaćaju transfere javnim poduzećima i kvazi-poduzećima (jedinicama koje nemaju pravnu osobnost ali funkcioniraju kao da jesu poduzeća) u smislu kompenzacije gubitaka na njihovim proizvodnim djelatnostima zbog održavanja cijena nižim od prosječnih troškova proizvodnje kao rezultat Vladine ekonomske ili socijalne politike. Ovisno o primatelju, subvencije se dijele na subvencije finansijskim i nefinansijskim

trgovačkim društvima u javnom sektoru i subvencije trgovačkim društvima izvan javnog sektora (Ministarstvo financija, 2015). Subvencije se mogu odrediti kao državna pomoć proizvođačima ili potrošačima za koju država ne prima nikakvu protunaknadu, ali je uvjetovana posebnom vrstom djelatnosti ili ponašanja primatelja. Subvencije mogu biti eksplicitne, odnosno izravne ako predstavljaju neposredan novčani izdatak, ili su implicitne, odnosno neizravne (ili skrivene) ako neposredan novčani izdatak nije prisutan (Kesner- Škreb (1995). Subvencije mogu poprimiti slijedeće oblike, Kesner- Škreb (1995):

- izravno novčano davanje proizvođačima ili potrošačima (izravna subvencija);
- krediti po kamatnoj stopi ispod tržišne, te državne garancije;
- smanjenje porezne obveze, odnosno postojanje poreznih olakšica;
- državno sudjelovanje u vlasništvu. Tada država obično zahtijeva od poduzeća u svojem vlasništvu nižu stopu prinosa od one koja hi se postigla na tržištu;
- državno opskrbljivanje potrošača ili proizvođača dobrima i uslugama po cijeni ispod tržišne;
- državne nabave dobara i usluga po cijenama iznad tržišnih;
- državna regulacija određenih aktivnosti ili grana gospodarstva kojom se povećavaju cijene ili olakšava pristup tržištu;
- održavanje precijenjenog tečaja domaće valute čime relativno pojeftinjuju uvozni inputi.

Tablica 2. Subvencije u republici Hrvatskoj od 2001-2015. godine

Godina	Iznos izdanih subvencija	Udio subvencija u rashodima proračuna	Struktura subvencija (%ukupnim izdanim subvencijama)		
			1.	2.	3.
2015.	6,42	5,6	poljoprivreda (60,6%)	Promet (13,3%)	ostalo (26,1%)
2014.	5,17	4,1	poljoprivreda (46,5%)	Promet (18,6%)	ostalo (34,9%)
2013.	5,53	4,5	poljoprivreda (41%)	HŽ (15,7%)	ostalo (43,3%)
2012.	5,76	4,9	poljoprivreda (50%)	HŽ (21,5%)	ostalo (28,5%)
2011.	6,55	5,5	poljoprivreda (56,2%)	HŽ (22,7%)	ostalo (21,1%)

2010.	6,58	5,5	poljoprivreda (53,8%)	HŽ (24,3%)	ostalo (21,9%)
2009.	6,71	5,7	poljoprivreda (52,4%)	HŽ (24,6%)	ostalo (23%)
2008.	6,85	5,9	poljoprivreda (47,1%)	ostalo (27,7%)	HŽ (25,2%)
2007.	6,49	6,4	poljoprivreda (47,2%)	ostalo (27,3%)	HŽ (25,5%)
2006.	5,67	5,9	poljoprivreda (43%)	ostalo (28,7%)	HŽ (28,3%)
2005.	5,24	6	poljoprivreda (38%)	HŽ (34,4%)	ostalo (27,6%)
2004.	4,96	6	HŽ (36,6%)	poljoprivreda (36,4%)	ostalo (27%)
2003.	4,36	5,8	-	-	-
2002.	2,19	3,1	-	-	-
2001.	3,65	6,9	-	-	-
* u ostalo ulazi: brodogradnja, turizam, promet, zapošljavanje i ostalo (ovisno o povećanju/smanjenju postotka subvencija)					

Izvor: izrada autora prema Godišnjim publikacijama Ministarstva Financija

Prema Škuflićetal (2011) korisnici subvencija su sektori: poljoprivreda i ribarstvo, istraživanje i razvoj i inovacije, zaštita okoliša i očuvanje energije, mali i srednji poduzetnici, usavršavanje, zapošljavanje, podupiranje pristupa financiranju u krizi, promet, brodogradnja, turizam te ostali sektori. Najveći dio subvencija prima poljoprivreda u cijelom referentom razdoblju od 2001-2015. godine, te HŽ, do 2013. godine, gdje se mijenja struktura subvencija, te se ulaže u subvencije cestovnom, zračnom i vodenom prometu. Iz priložene tablice može se vidjeti promjena u strukturi subvencija u poljoprivredi, pogotovo 2013. godine. Prema Ministarstvu financija (2013) razlog manjih subvencija u području poljoprivrede leži u (532,2 milijuna kuna manje u odnosu na prethodnu 2012. godinu) usklađenjima sa zajedničkom poljoprivrednom politikom EU, te posebice izravnih plaćanja u poljoprivredi, ali i zbog većeg nadzora i kontrola čijim se jačanjem eliminiraju nepravilnosti u povlačenju proračunskih sredstava.

3.7. Državna jamstva

Prema Komisiji Europskih zajednica (2008) u svom najčešćem obliku, jamstva su povezana s zajmom ili drugim financijskim obvezama za stvaranje ugovora između zajmoprimca i zajmodavca. Jamstva mogu biti dodijeljena kao pojedinačna jamstva ili unutar sustava jamstava (shema). Međutim, različiti oblici jamstva mogu postojati, ovisno o njihovoj pravnoj osnovi, tipu transakcije koje pokrivaju, njihovo trajanje i slično. Postoje sljedeći oblici jamstava:

- opća jamstva, tj. jamstva koja se pružaju poduzetnicima kao takvima, nasuprot jamstvima koja su povezana s određenim transakcijama, koja mogu biti zajam, kapitalna ulaganja i slično.
- jamstva koja osiguravaju određeni instrument, nasuprot jamstvima vezanim za statut samog poduzetnika;
- jamstva koja se pružaju izravno ili protuobvezna jamstva koja se pružaju jamcu prvog stupnja;
- neograničena jamstva u odnosu na jamstva ograničena u iznosu i / ili vremenu.

Komisija također smatra potporom u obliku jamstva povoljnija sredstva financiranja za poduzeća, čiji pravni oblik isključuje stečaj ili druge postupke insolventnog poslovanja ili osigurava državno jamstvo ili pokrivanje gubitaka od strane države. Isto vrijedi i za stjecanje vlasništva države nad udjelom poduzeća koje prihvati oblik društva neograničene odgovornosti umjesto društva ograničene odgovornosti.

Državna jamstva su jedan od instrumenata državne potpore, pa je upravljanje njima regulirano i posebnim aktima. To su: Zakon o državnim potporama, Uredba o državnim potporama, Pravilnik o obliku i sadržaju, te načinu prikupljanja podataka i vođenja evidencija državnih potpora, Odluka o objavljivanju pravila o državnoj potpori u obliku jamstava (Bajo i Primorac, 2011).

Jamstva za osiguranje od komercijalnih i nekomercijalnih rizika u nominalnom iznosu omogućuju korisniku da dobije kredit uz povoljnije uvjete od onih na financijskim tržištima. Državno jamstvo u pravilu ne predstavlja potporu korisniku ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

da korisnik zajma nije u financijskim poteškoćama, da korisnik zajma može na financijskom tržištu dobiti zajam po tržišnim uvjetima bez posredovanja države, da je državno jamstvo povezano s određenom financijskom transakcijom, ograničeno po visini i po vremenu trajanja, da državno jamstvo ne pokriva više od 80 posto određene financijske obveze, da se za državno jamstvo zaračunava tržišna cijena. Samo ako su kumulativno ispunjeni svi navedeni uvjeti, tada jamstvo ne predstavlja potporu (Ministarstvo Financija, 2008).

Prema istraživanjima koje su proveli Bajo i Primorac (2011), Bajo i Petrušić (2014), Škuflić et al. (2011), došlo je do sličnih zaključaka o negativnom utjecaju državnih jamstava na javni dug. Bajo i Primorac (2010) ističu kako su aktivna financijska jamstva potencijalna prijetnja rastu javnog duga, te je glavni problem da se uz pomoć jamstava financiraju dugovi poduzeća, primjerice brodogradnja i cestovni promet, te jamstva na zaduživanje „velikih gubitaša“ (Željezara Split, Valjaonica cijevi Sisak i TLM Šibenik i slično. Škuflić et al. (2011) ističu da gotovo sva brodogradilišta, ali i javna poduzeća koja ulaze u sektor prometa, nalaze se u velikim gubicima (pokazatelji likvidnosti i zaduženosti su vrlo loši). Takva financijska situacija ukazuje na vjerojatno povećanje protestiranih jamstava (korisnici nisu u mogućnosti pravovremeno servisirati preuzete obaveze po kreditima pod jamstvom države), što posljedično dovodi do povećanja javnog duga. Bajo i Petrušić (2014) su istraživanjem državnih jamstava u cestovnom prometu došli do zaključaka da je zbog iznimno slabe financijske pozicije HAC-a i ARZ-a (dva najveća korisnika državnih jamstava u cestovnom prometu), uzrokovane intenzivnim zaduživanjem prethodnih godina, gotovo je sigurno da ta poduzeća ne mogu vraćati kamate i glavnice bez novog zaduživanja. Svi oni navode da je restrukturiranje područja cestovnog prometa i brodogradnje jedini izlaz daljnjem zaduživanju/smanjenju u skladu s postupcima privatizacije istih ili davanjem u koncesiju.

3.8. Ostale državne potpore

Prema Pravilniku o obliku i sadržaju te načinu prikupljanja podataka i vođenja evidencija o državnim potporama (NN 47/2012) u ostale državne potpore spadaju: oprost duga po osnovi zajma, prisilna nagodba i stečaj, otpis duga, odgode pri podmirenju duga, udjeli u vlasničkom kapitalu (ulaganja u vlasnički kapital, kapitalna ulaganja i rizični kapital, pretvaranje duga u vlasnički udjel, prodaja državne imovine pod povoljnijim uvjetima, odricanje od isplate dobiti poduzetnika) i financijski transferi (povoljni zajmovi i zajmovi poduzetnicima u teškoćama).

Najosjetljivije područje vezano za ostale državne potpore jesu dodjele potpora poduzećima u teškoćama. Potpore za sanaciju i restrukturiranje poduzeća najviše iskrivljuju konkurenciju i za njih unutar EU vrijede posebna pravila. Pravila koja reguliraju tu vrstu potpora propisuju one time – last time prirodu tih potpora, odnosno dopuštaju ih samo jedanput u razdoblju od deset godina. Unija također propisuje da potpora za sanaciju može trajati do šest mjeseci, nakon čega se smatra potporom za restrukturiranje, a primatelj potpore i sam mora svojim sredstvima sudjelovati u restrukturiranju. Potpore za sanaciju i restrukturiranje u Hrvatskoj su u razdoblju 2001-2004. iznosile nešto više od 750 milijuna kuna, odnosno 2,3% ukupnih potpora, dok su u EU-15 2004. godine iznosile 1% (Kesner-Škreb i Jović, 2007). Upravo iz razloga, visokih „loših“ potpora koje su samo produbile vanjski dug Republike Hrvatske, a efekt pomoći uz takve potpore nije imao pozitivan učinak, već samo preživljavanje poduzeća (HŽ i brodogradnja) Europska Unija je putem Direktive 2011/07/EU Europskog parlamenta i Vijeća, te uz pomoć Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (NN 108/2012) uvela promjene radi bolje kontrole dodjeljivanja potpora.

Predstečajnom nagodbom dužniku se omogućuje financijsko restrukturiranje. Financijsko restrukturiranje je postupak koji omogućuje postizanje likvidnosti i solventnosti poduzeća na temelju prihvaćenog plana financijskog restrukturiranja. U postupku predstečajne nagodbe plan financijskog i operativnog restrukturiranja mora sadržavati brojne elemente kao što su opis činjeničnog stanja, izračun manjka likvidnih sredstava, opis mjera financijskog i operativnog restrukturiranja, izrada petogodišnjeg plana poslovanja s detaljnim obrazloženjima, planiranu bilancu na zadnji dan planiranog petogodišnjeg razdoblja te prijedlog predstečajne nagodbe koji definira troškove restrukturiranja i analizira tražbine, razinu očekivanog namirenja, rokove namirenja i usporedbu s očekivanim namirenjem u slučaju stečaja. Financijsko restrukturiranje se provodi s namjerom da dužnik postane likvidan i solventan, a načini da se to ostvari su kroz povećanje temeljnog kapitala, otplatu u ratama, izmjenama kamatnih stopa, odgodom i smanjenjem dospjelih dužnikovih obveza, otpustom duga i kamata, prijenosom imovine, unovčivošću imovine, davanjem dodatnih sredstava osiguranja, davanje jamstava i garancija, izmjenama, izvršenjem ili odricanjem od založnog prava, pretvaranjem tražbina vjerovnika u kapital, dokapitalizacijom od strane strateških partnera ili povezivanjem poduzetničkih ugovora sa strateškim partnerima (Bedeković, 2013).

Također, 2012. godine modernizacijom sustava državnih potpora prema Europskoj komisiji u skladu s priopćenjem Europske komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija (COM/2012/0209), su:

- davanje prioriteta slučajevima koji imaju znatan učinak na jedinstveno tržište kroz pojačanu kontrolu mjera prije provedbe te nadzor nakon provedbe, te
- izbjegavanje slučajeva u kojima se podržavaju oni projekti koji mogu biti samostalno provedeni bez državnih intervencija, te posebno
- niveliranje pravila o državnim potporama koje Europska komisija ne mora odobriti prije njihove dodjele, kako bi se smanjila administrativna opterećenja te državama članicama Europske unije omogućilo lakše dodjeljivanje dobro usmjerenih državnih potpora.

U skladu s takvim ključnim ciljevima, a na temelju moderniziranog sustava, postupanje s državnim potporama trebalo bi biti olakšano, a same mjere državnih potpora bile bi dobro osmišljene i odmjerene te usmjerene na jasno prepoznate ciljeve od općeg i zajedničkog interesa, a tržišno natjecanje narušavale bi u najmanjoj mogućoj mjeri.

Državne potpore, u svakom slučaju, moraju biti osmišljene i provedene na način kojim se državi članici Europske unije pomaže ponovno pokrenuti rast, osiguravajući, istovremeno, fiskalnu održivost. Dodjelu »loših« državnih potpora treba, u svakom slučaju, izbjegavati. Lošom državnom potporom smatra se svaka ona potpora koja poduzetniku ne daje pravi poticaj, već samo istiskuje privatna ulaganja i održava na životu neučinkovite i neodržive poduzetnike. Nadzor državnih potpora jedan je od osnovnih stupova funkcioniranja jedinstvenog tržišta, jer se njime osigurava da su poduzetnici sposobni natjecati se pod jednakim uvjetima; bez obzira gdje djeluju, pruža se zaštita od upuštanja država članica Europske unije u međusobno natjecanje u subvencioniranju, što je i na njihovu i na štetu općih europskih interesa (Odluka o donošenju smjernica politike državnih potpora za razdoblje 2018-2020., NN 2/2018).

4. OCJENA EFIKASNOSTI FISKALNE POLITIKE I KONKURENTNOST DOMAĆE PROIZVODNJE

U ovom dijelu rada, s ciljem testiranja hipoteza koje su postavljene u teorijskom dijelu rada, kvantificirati će se utjecaj državnih potpora kao element fiskalne politike na konkurentnost domaće proizvodnje odnosno gospodarstva u cjelini. Pojmovna, prostorna i vremenska definicija uzorka prezentira prvi dio testiranja hipoteze, odnosno opis uzorka, te vremensko definiranje uzorka. Metodologija i opis analiziranih varijabli prikazuje opis korištenih varijabli, metode testiranja i očekivanih rezultata. U trećem poglavlju prikazuju se rezultati obavljene analize. Četvrto poglavlje prikazuje dodatnu analizu usporedbe indeksa konkurentnosti gospodarstva odabranih zemalja te njihova usporedba. Posljednje poglavlje prikazuje analizu i interpretaciju dobivenih rezultata testiranja hipoteze.

4.1. Pojmovna, prostorna i vremenska definicija uzorka

U ovom istraživanju testirati će se utjecaj državnih potpora kao element djelovanja fiskalne politike na konkurentnost domaće proizvodnje, odnosno gospodarstva u cjelini, također obaviti će se i usporedna analiza indeksa konkurentnosti odabranih zemalja. Uzorak će se sastojati od zemalja sličnih institucionalnih karakteristika i ekonomija a to su: Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Slovenija, Slovačka i Hrvatska. Element vremena obuhvaća razdoblje od 2001-2016. godine. Podaci koji će se koristiti u testiranju hipoteze su sekundarni podaci. Varijable koje su obuhvaćene istraživanjem su: BDP, horizontalne potpore, sektorske potpore, regionalne potpore, potpore u poljoprivredi. Podaci koji se koriste u istraživanju su prikupljeni sa službenih stranica Europske komisije, odnosno EUROSTAT, te za iznose BDP podaci sa službene stranice Europske Centralne banke. Također, u istraživanju koristiti će se podaci o indeksima regionalne konkurentnosti koji će biti prikupljeni sa službenih stranica Međunarodnog instituta za razvoj menadžmenta.

4.2. Metodologija i opis analiziranih varijabli

U ovom istraživanju koristiti će se linearni model višestruke regresije, jer prema Jurun (2007) zbog kraćih nizova podataka interval varijacija varijabli, zbog svoje ograničenosti, ne dozvoljava znatnije devijacije od linearnosti iz tog razloga linearna aproksimacija dobro predstavlja odabrane povezanosti. Zadaća regresijske analize je da pronađe analitičko-matematički oblik veze između jedne ovisne ili regresirane varijable, odnosno između jedne ili više neovisnih ili regresiranih varijabli. Model kod kojeg jedna zavisna varijabla ovisi o više nezavisnih varijabli naziva se modelom višestruke regresije (Pivac, 2010). Pri provođenju testiranja koristiti će se programski paket SPSS.

Opći matematički oblik modela s fiksnim efektima je:

$$\hat{Y} = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 * X_1 + \hat{\beta}_2 * X_2 + \dots + \hat{\beta}_k * X_k$$

Parametar $\hat{\beta}_0$ je konstantni član, tj. očekivana vrijednost zavisne varijable u originalnim jedinicama mjere kada su sve nezavisne varijable jednake nuli: ($\hat{\beta}_0 = \hat{Y}$ kada je $X_j = 0$)

Regresijski koeficijenti $\hat{\beta}_j$ pokazuju prosječnu promjenu zavisne varijable u originalnim jedinicama mjere kada odgovarajuća nezavisna varijabla poraste za 1 jedinicu, uz uvjet da su sve ostale neovisne varijable neizmjenjene.

Vrijedi da je: $SP + SR = ST$,

što predstavlja jednadžbu analize varijance i predstavlja temelj analize reprezentativnosti regresijskog modela.

4.3. Analiza učinkovitosti državnih potpora na konkurentnost domaće proizvodnje uz pomoć metoda višestruke linearne regresije - empirijsko testiranje hipoteza.

Tablica 3. Postupak Stepwise metode pri izboru parametara za ocijenjeni model sa BDP-om kao zavisnom varijablom

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	REG		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= ,050, Probability-of-F- to-remove >= ,100).
2	HOR		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= ,050, Probability-of-F- to-remove >= ,100).
3	POLJ		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= ,050, Probability-of-F- to-remove >= ,100).
4	SEK		Stepwise (Criteria: Probability-of-F- to-enter <= ,050, Probability-of-F- to-remove >= ,100).

a. Dependent Variable: BDP

Izvor: Izrada autora pomoću SPSS programa

U tablici 3. je vidljivo kako se konačni regresijski model sastoji od četiri regresijske varijable: regionalne potpore, horizontalne potpore, potpore u poljoprivredi i sektorske potpore, budući da su one zadovoljile kriterij ulaska (empirijska razina signifikantnosti je manja ili jednaka 5%).

U prvom koraku regionalna potpora je prva varijabla za koju je ispitivan kriterij ulaska, jer je promatrana zavisna varijabla u najvišoj korelaciji sa ukupnim BDP-om.

U drugom koraku ispituje se kriterij ulaska druge po redu nezavisne varijable s najvišim koeficijentom parcijalne korelacije. To je horizontalna varijabla. Horizontalna varijabla također ulazi u model.

Kada se u modelu nađu barem dvije nezavisne varijable, može se ispitivati kriterij izlaska varijable iz modela u trećem koraku. Očito u ovom primjeru varijable koje su ušle u model ne zadovoljavaju kriterij izlaska (p-vrijednost veća ili jednaka 10%), stoga ostaju u regresijskom modelu.

U trećem koraku ispituje se kriterij ulaska sljedeće po redu nezavisne varijable s najvišim koeficijentom parcijalne korelacije. To je varijabla poljoprivreda, koja također ulazi u model.

Zadnja varijabla je sektorska, također ulazi u model jer zadovoljava uvjete kao i gore navedene ostale varijable.

U sljedećem koraku, koji je ujedno i posljednji, vidljivo je da sve varijable ulaze u model. Stoga Stepwise metoda izbora završava s 4 nezavisne varijable u regresiji u kojoj se BDP promatra kao zavisna varijabla.

Tablica 4. Osnovni podaci o ocijenjenom modelu sa BDP-om kao zavisnom varijablom

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,782 ^a	,612	,609	62974,2193858
2	,835 ^b	,697	,692	55903,1794867
3	,872 ^c	,760	,754	49944,2642939
4	,883 ^d	,779	,772	48096,0246871

a. Predictors: (Constant), REG

b. Predictors: (Constant), REG, HOR

c. Predictors: (Constant), REG, HOR, POLJ

d. Predictors: (Constant), REG, HOR, POLJ, SEK

Izvor: Izrada autora pomoću SPSS programa

Za 1. model:

$$r_1 = 0,782, r_1^2 = 0,612, \bar{r}_1^2 = 0,609, \hat{\sigma}_{\hat{y}_1} = 62974,2193858$$

Za 2. model:

$$r_2 = 0,835, r_2^2 = 0,697, \bar{r}_2^2 = 0,692, \hat{\sigma}_{\hat{y}_2} = 55903,1794867$$

Za 3. model:

$$r_3 = 0,872, r_3^2 = 0,760, \bar{r}_3^2 = 0,754, \hat{\sigma}_{\hat{y}_3} = 49944,2642939$$

Za 4. konačni model:

$$r_4 = 0,883, r_4^2 = 0,779, \bar{r}_4^2 = 0,772, \hat{\sigma}_{\hat{y}_4} = 48096,0246871$$

Vrijednosti koeficijenta korelacija r_1, r_2, r_3, r_4 pokazuju srednje jaku i pozitivnu linearnu vezu između varijabli modela. Protumačenost ocijenjenog modela je jako visoka, što ukazuje na dobru reprezentativnost.

Tablica 5. Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela

ANOVA ^a						
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	
1	Regression	788839872594,007	1	788839872594,007	198,913	,000 ^b
	Residual	499684790713,647	126	3965752307,251		
	Total	1288524663307,655	127			
2	Regression	897878978717,597	2	448939489358,798	143,653	,000 ^c
	Residual	390645684590,058	125	3125165476,720		
	Total	1288524663307,655	127			
3	Regression	979215400860,855	3	326405133620,285	130,854	,000 ^d
	Residual	309309262446,800	124	2494429535,861		
	Total	1288524663307,655	127			
4	Regression	1003997669650,851	4	250999417412,713	108,506	,000 ^e
	Residual	284526993656,804	123	2313227590,706		
	Total	1288524663307,655	127			

- a. Dependent Variable: BDP
- b. Predictors: (Constant), REG
- c. Predictors: (Constant), REG, HOR
- d. Predictors: (Constant), REG, HOR, POLJ
- e. Predictors: (Constant), REG, HOR, POLJ, SEK

Izvor: Izrada autora pomoću SPSS programu

U tablici ANOVA prikazani su podaci o protumačenim, neprotumačenim i ukupnim odstupanjima ocijenjenih modela, te vrijednost F-testa s empirijskom signifikantnosti.

Nakon postavljanja hipoteza o značajnosti modela:

$$H_0 \dots \beta_1 = \beta_2 = \dots \beta_k = 0$$

$$H_1 \dots \exists \beta_j \neq 0 \quad j = 1, 2, \dots, k$$

Konačno vrijedi da je $\alpha_3^* \approx 0 < \alpha = 5\% \Rightarrow H_1$, pa se može potvrditi zaključak da je ocijenjeni regresijski model statistički značajan.

Tablica 6. Ocijenjeni linearni regresijski model sa BDP-om kao zavisnom varijablom

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
(Constant)	35502,180	6688,044		5,308	,000	22266,737	48737,623		
REG	261,865	18,567	,782	14,104	,000	225,121	298,609	1,000	1,000
(Constant)	25747,577	6162,473		4,178	,000	13551,279	37943,875		
REG	184,892	21,011	,552	8,800	,000	143,308	226,476	,615	1,625
HOR	65,606	11,107	,371	5,907	,000	43,624	87,587	,615	1,625
(Constant)	11060,501	6076,756		1,820	,071	-967,102	23088,104		
REG	158,843	19,318	,475	8,223	,000	120,607	197,079	,581	1,721
HOR	59,921	9,973	,339	6,009	,000	40,182	79,659	,609	1,641
POLJ	132,856	23,266	,271	5,710	,000	86,806	178,906	,861	1,161
(Constant)	8150,908	5919,012		1,377	,171	-3565,413	19867,229		
REG	161,741	18,624	,483	8,684	,000	124,875	198,606	,580	1,725
HOR	54,909	9,725	,310	5,646	,000	35,659	74,159	,594	1,683
POLJ	116,978	22,924	,238	5,103	,000	71,600	162,355	,822	1,216
SEK	31,760	9,703	,146	3,273	,001	12,553	50,967	,907	1,102

a. Dependent Variable: BDP

Izvor: Izrada autora pomoću SPSS programu

U tablici 6 prikazane su vrijednosti ocijenjenih parametara, njihove standardne greške, empirijski t-omjeri i procjene parametara uz nivo pouzdanosti od 95%.

Konačni model glasi:

$$\hat{y}_i = 8150,908 + 161,741X_{1i} + 54,909X_{2i} + 116,978X_{3i} + 31,760X_{4i}$$

Parametar $\hat{\beta}_0 = 8150,908$ predstavlja očekivani BDP u slučaju da sve regresorske varijable poprime vrijednost nula. Ovaj parametar nema uvijek ekonomski logično značenje.

Parametar uz nezavisnu varijablu X_1 , tj. $\hat{\beta}_1 = 161,741$ pokazuje da se može očekivati porast BDP-a za 161,741 ako regresorska potpora poraste za 1 jedinicu uz c.p., tj. uz uvjet da se ne mijenjaju ostale varijable u modelu.

Parametar uz nezavisnu varijablu X_2 , tj. $\hat{\beta}_2 = 54,909$ pokazuje da se može očekivati porast BDP-a za 54,909 ako regresorska potpora poraste za 1 jedinicu uz c.p., tj. uz uvjet da se ne mijenjaju ostale varijable u modelu.

Parametar uz nezavisnu varijablu X_3 , tj. $\hat{\beta}_3 = 116,978$ pokazuje da se može očekivati porast BDP-a za 116,978 ako regresorska potpora poraste za 1 jedinicu uz c.p., tj. uz uvjet da se ne mijenjaju ostale varijable u modelu.

Parametar uz nezavisnu varijablu X_4 , tj. $\hat{\beta}_4 = 31,760$ pokazuje da se može očekivati porast BDP-a za 31,760 ako regresorska potpora poraste za 1 jedinicu uz c.p., tj. uz uvjet da se ne mijenjaju ostale varijable u modelu.

Da bi se izvršilo testiranje značajnosti pojedinačnih parametara modela potrebno je postaviti hipoteze:

$$H_0 \dots \beta_j = 0$$

$$H_0 \dots \beta_j \neq 0$$

Empirijska signifikantnost za parametar $\hat{\beta}_0$ je $\alpha^* \approx 17,1\%$

Empirijska signifikantnost za parametar $\hat{\beta}_1$ je $\alpha^* \approx 0\%$

Empirijska signifikantnost za parametar $\hat{\beta}_2$ je $\alpha^* \approx 0\%$

Empirijska signifikantnost za parametar $\hat{\beta}_3$ je $\alpha^* \approx 0\%$

Empirijska signifikantnost za parametar $\hat{\beta}_4$ je $\alpha^* \approx 0,1\%$

Sve empirijske signifikantnosti za regresijske parametre osim za parametar β_0 su statistički značajne.

Potvrdu o nepostojanju problema multikolinearnosti u tablici 4 za sve parametre konačnog modela daju vrijednosti faktora inflacije varijance (VIF j) i njihove recipročne vrijednosti (TOL j):

$$VIF_1 = 1,725 \Rightarrow VIF_1 < 5\%, i TOL_1 = 0,580 \Rightarrow TOL_1 > 20\%$$

$$VIF_2 = 1,683 \Rightarrow VIF_2 < 5\%, i TOL_2 = 0,594 \Rightarrow TOL_2 > 20\%$$

$$VIF_3 = 1,216 \Rightarrow VIF_3 < 5\%, i TOL_3 = 0,822 \Rightarrow TOL_3 > 20\%$$

$$VIF_4 = 1,102 \Rightarrow VIF_4 < 5\%, i TOL_4 = 0,907 \Rightarrow TOL_4 > 20\%$$

Za sva 4 parametra regresije faktori inflacije varijance su manji od 5, a postotak tolerancije je veći od 20%, što potvrđuje da niti jedna regresorska varijable ne uvjetuje problem multikolinearnosti.

Analizom varijabli pomoću SPSS programa dolazi se do zaključka da se prihvaća alternativna hipoteza postavljena na početku rada, odnosno program i analiza pokazuju da svako povećanje jedne od nezavisnih varijabli utječe na promjenu BDP-a. Iz konačnog regresijskog modela vidljivo je da svaka nezavisna varijabla pozitivno utječe na rast BDP-a.

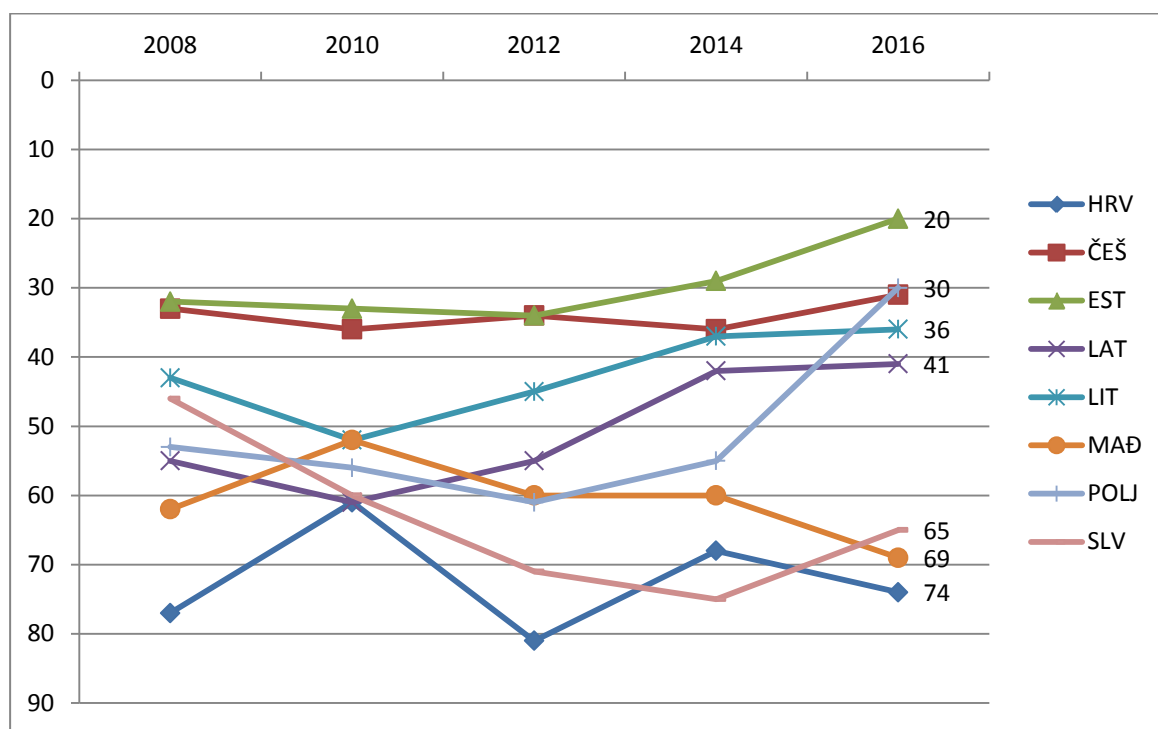
Kako su sve varijable statistički značajne te utječu na zavisnu odbacuje se H_0 hipoteza koja govori da regionalna, horizontalna, poljoprivredna i sektorske potpore ne utječu na rast BDP-a.

4.4. Komparativna analiza indeksa konkurentnosti odabranih zemalja u okruženju

Prema Svjetskom godišnjaku konkurentnosti WEF (2018) navodi se da sljedeće komponente čine ukupni indeks konkurentnosti određene zemlje:

- Podindex A - Institucije, infrastruktura, makroekonomsko okruženje, zdravstvo i primarno obrazovanje;
- Podindeks B – više obrazovanje i obučavanje, efikasnost tržišta robe, efikasnost tržišta rada, efikasnost financijskog tržišta, tehnološko obrazovanje/korištenje tehnologija, tržišna veličina,
- Podindeks C – poslovna profinjenost i inovacije.

Grafikon 4. Kretanje indeksa konkurentnosti odabranih zemalja

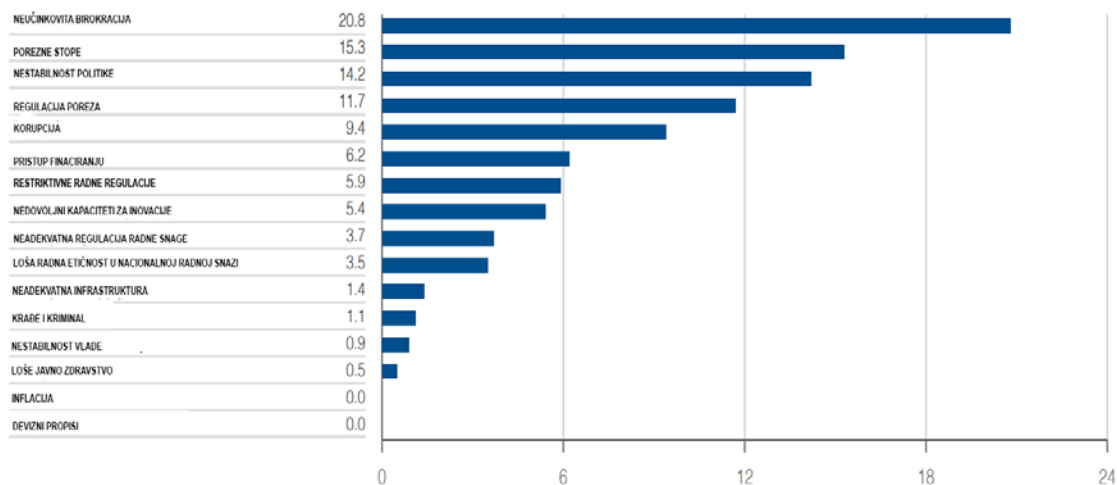
Izvor: Izrada autora prema World Economic forum prema godinama

Iz priloženog grafikona može se vidjeti da je Hrvatska u najlošijoj poziciji prema indeksu konkurentnosti u usporedbi s odabranim zemljama. Nakon 2010 godine, te rasta na 61. mjesto,

te ponovnog pada na 81. mjesto 2012. godine, te ponovnog rasta 2014. na 68. mjesto, te u konačnici pada 2016 na 74. mjesto, može se vidjeti da indeks konkurentnosti ne prikazuje zadovoljavajuće rezultate. To pokazuje da Hrvatska ne provodi reforme dovoljno brzo i učinkovito dok su ostale zemlje u tome puno uspješnije. Stoga je vidljiv naš zaostatak za ostalim novim članicama Europske unije. U odabranim zemljama u okruženju, situacija je drugačija. Češka bilježi konstantu, te blagi rast 2016. godine na 30. mjesto, Estonija također blagi rast te u posljednje dvije godine od 2014 na 2016. godinu rast od čak 6 mjesta na 20. mjesto. Latvija ima konstantan trend rasta u promatranom razdoblju od 2010. do 2016. godine od 61. mjesta na 41. mjesto. Litva slično kao i Estonija. Mađarska za razliku od navedenih zemalja pad od 2010. godine do 2016. godine od 52. mjesta na 69 mjesto, Poljska nakon 2012. godine bilježi rast sa 61. mjesta na 30. mjesto, te Slovačka nagli pad 2008. godine do 2014. godine, te porast u razdoblju od 2014-2016. godine, sa 75. mjesta na 65. mjesto.

Prema WEF – u (2018) i njihovom mišljenju na grafikonu možemo vidjeti glavne probleme s kojima je suočena Hrvatska.

Grafikon 5. Problematični čimbenici u poslovanju

Izvor: Izrada autora prema World Economic forum (2018)

Prema IMB-u (2018) Hrvatska i dalje ima slične probleme kao i prijašnjih godina a to su:

- loše poslovno okruženje;

- državno vlasništvo u kompanijama, loš pravni i regulativni okvir;
- preveliki porezi i doprinosi;
- nedovoljno razvijeno poduzetništvo, prilagodljivost poduzeća, poslovno upravljanje, i društvena odgovornost;
- razvoj i primjena tehnologije, transfer znanja, niska inovativnost, neadekvatno visokoškolsko i menađersko obrazovanje.

Također, ciljevi odnosno izazovi koje Hrvatska i dalje treba postići su (IMD, 2018):

- potaknuti rast BDP-a posebno kroz direktne strane investicije i poticaje;
- provesti administrativnu giljotinu i tako stvoriti jednostavan i transparentan regulatorni okvir. Provesti brze reforme u javnoj administraciji kako bi se povećala efikasnost;
- smanjiti teret poreza na poslovanje, posebno parafiskalnih nameta i skrivenih troškova i tako stvoriti poticajno okruženje;
- reformirati obrazovni sustav fokusirajući se na vještine i kompetencije u skladu sa budućim potrebama na tržištu rada;
- provesti mjere kako bi se povećala zaposlenost i zadržala mlada, obrazovana radna snaga u zemlji;

4.5. Analiza i interpretacija dobivenih rezultata

Analizom je vidljivo da sve potpore imaju utjecaj na BDP. Njihovim povećanjem povećava se i BDP. Uspoređujući Hrvatsku sa zemljama sličnih institucionalnih karakteristika i ekonomija utvrđeno je da se ona nalazi u lošijoj poziciji od navedenih zemalja. Hrvatska je u 2016. godini zauzela 74. mjesto po indeksu konkurentnosti, te po njemu ne prikazuje zadovoljavajuće rezultate. On ukazuje da Hrvatska ne provodi reforme dovoljno brzo i učinkovito dok su ostale zemlje u tome puno uspješnije. Iz tog razloga vidljiv je zaostatak za ostalim novim članicama Europske unije. Ukoliko Hrvatska želi imati bolju konkurentnost domaćeg proizvoda treba mijenjati pravne i regulativne okvire, smanjiti poreze i doprinose, razvijati poduzetništvo, poslovno upravljanje i društvenu odgovornost. Također treba zadržati mlade ljude od iseljavanja i povećati zaposlenost te vidjeti kako su ostale zemlje pospješile svoju konkurentnost i ugledati se na njih.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu objašnjen je pojam fiskalne politike te istražena konkurentnost domaće proizvodnje. Za izradu diplomskog rada koristili su se sekundarni podaci. Prva tri poglavlja predstavljaju teorijski dio rada i u njima je definiran problem i predmet istraživanja te su definirani pojmovi fiskalnog sustava i fiskalne politike. Također, prikazana je trenutačna fiskalna politika u Republici Hrvatskoj. Isto tako objašnjen je pojam konkurentnosti domaće proizvodnje.

Četvrti dio odnosi se na empirijski dio rada. Uspoređujući Hrvatsku sa Češkom, Estonijom, Latvijom, Litvom, Mađarskom, Poljskom, Slovenijom i Slovačkom utvrđeno je da se naša zemlja nalazi u lošijoj poziciji, po pitanju konkurentnosti domaće proizvodnje. Donesen je zaključak kako bi se Hrvatska trebala ugledati na prakse mlađih zemalja Europske unije te promijeniti dosadašnje pravne i regulativne okvire, poraditi na smanjenju poreza i doprinosa, isto tako, trebala bi spriječiti odlazak mladih ljudi iz naše zemlje i povećati zaposlenost kako bi poboljšala svoju konkurentnost.

LITERATURA:

1. Alesina, A., Ardagna, S. (2010): Large Changes in Fiscal Policy: Taxes versus Spending, Tax Policy and the Economy, 24, str. 35 – 68.
2. Auerbach, J.A. & Gorodnichenko, Y. (2012): Measuring the Output Responses to Fiscal Policy, American Economic Journal: Economic Policy, 4(2), str. 1-27.
3. Bach, S. (2014): Fiskalna pravila kao ključni odgovor na fiskalnu krizu, Međunarodne studije, 14(1), str. 23-40.
4. Bajo, A., i Primorac, M. (2011): Državna jamstva i javni dug Republike Hrvatske, Institut za Javne Financije, Zagreb [Internet], raspoloživo na: <https://bib.irb.hr/datoteka/561420.bajo-primorac.pdf>
5. Bedeković, M. (2013): Restrukturiranje poduzeća u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 4(1), str. 7-10.
6. Bedeniković, I. (2017): (NE)ZAPOSLENOST MLADIH I NEET POPULACIJA U HRVATSKOJ, Mali Levijatan, 4(1), str. 75-90.
7. Bejaković, P. (2016): Promjene poreza na dodanu vrijednost u Hrvatskoj u novom tisućljeću, POREZNI VJESNIK, 25 (9), str. 153 – 162.
8. Benazić, M. (2006): FISKALNA POLITIKA I GOSPODARSKA AKTIVNOST U REPUBLICI HRVATSKOJ: MODEL KOINTEGRACIJE, Ekonomski pregled, 57(12), str. 882-917.
9. Brummerhoff, D (1996): Javne financije, MATE, Zagreb, str. 27.
10. Buelens, P., Garniere, G., Meiklejohn, R. (2007): The economic analysis of state aid: Some open questions, Economic Papers 286, [Internet], raspoloživo na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication9549_en.pdf [02.04.2018]
11. Dujišin, U., Vedriš, M. (2005): EKONOMSKA POLITIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ, dokumenti-članci-analize; 4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet, Zagreb
12. Bujan, I (2010): Utjecaji fiskalne politike na potrošnju, Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 1(1): str. 1 – 5.
13. Ceciće, C. (2016): UTJECAJ STRUKTURNE REFORME BANKARSKOG SUSTAVA, Repozitorij Sveučilišta u Splitu, Split [Internet], raspoloživo na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst:139/preview>

13. Ćorić, T., Šimović, H., Deskar-Škrbić, M. (2013): Monetary and fiscal policy mix in a small open economy: Case of Croatia, 76th International Atlantic Economic Conference, Philadelphia, SAD, str. 10-13.
14. Deskar Škrbić, M. (2018a): Obilježja fiskalne politike u Hrvatskoj: što nam govori funkcija fiskalne reakcije, Arhiva analitika, izvor: <https://arhivanalitika.hr/blog/obiljezja-fiskalne-politike-u-hrvatskoj-sto-nam-govori-funkcija-fiskalne-reakcije/>
15. Deskar Škrbić, M. (2018b): Šira fiskalna slika Hrvatske: koliki je fiskalni prostor, Arhiva analitika, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/sira-fiskalna-slika-hrvatske-koliki-je-fiskalni-prostor/>
16. Dujišin, U., Vedriš, M. (2005): EKONOMSKA POLITIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ, dokumenti-članci-analize; 4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet, Zagreb
17. EBAN, BDO (2014): Tax Outlook In Europe, Business Angels Perspective 2014, [Internet], raspoloživo na: <http://www.eban.org/wp-content/uploads/2015/05/Compendium-fiscal-2014-v1.pdf> [05.04.2018]
18. EU (2017): European Regional Competitiveness Index 2016., [Internet], raspoloživo na: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/ [05.04.2018]
19. Europska komisija (2009): Council Regulation: on protection against subsidised imports from countries not members of the European Community (Codified version), Official Journal of the European Union, NO 597/2009, str. 93-126.
20. Europska Središnja banka (2017): Što su strukturne reforme?, [Internet], raspoloživo na: <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/what-are-structural-reforms.hr.html>
21. Europska komisija (2006): Competition State Aid Scoreboard - Conceptual and methodological remarks, [Internet], raspoloživo na: http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/scoreboard/conceptual_remarks.html#categ_aid
22. Frajman - Jakšić, A., Nater, N., Pekanov, D. (2007): Mogućnosti financiranja razvitka lokalne i regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj iz pretpristupnih fondova

- Europske unije u Matić, B., Novak, B., i Marković, B., (urednik), Financiranje razvoja i restrukturiranja gospodarstva, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, str. 8-9.
23. Grdović Gnip, A. (2011): DISCRETIONARY MEASURES AND AUTOMATIC STABILIZERS IN THE CROATIAN FISCAL POLICY, *Economic research - Ekonomska istraživanja*, 24(3): str. 44-74.
24. Gregurek, M., Vidaković, N. (2009): Usklađenost monetarne i fiskalne politike u RH, *Ekonomija*, 16 (2), str. 395-428 Horton, M., El-Ganainy, A. (2009): What is Fiscal policy, *Finance & Development*, 46 (2), str. 52-53.
25. Heller, P. S. (2005): Understanding Fiscal Space, *IMF Policy Discussion Paper*, 05(4), str. 1-18.
26. IMD (2018): World Competitiveness Rankings 2018, [Internet], raspoloživo na: <http://www.imd.org>
27. Jović, I. (2012): EU12: Državne potpore prije i poslije pristupanja Europskoj uniji, Institut za javne financije - Newsletter, 69, [Internet], raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/69.pdf> [08.04.2018]
28. Jurun, E. (2007): Kvantitativne metode u ekonomiji, Split
29. Kersan – Škabić, I. (2005): Determinante konkurentnosti hrvatskoga robnog izvoza, *Ekonomija*, 12 (1), str. 83.
30. Kesner-Škreb, M. (1995): Subvencija, *Financijska praksa*, 19 (2), str. 151-153.
31. Kesner-Škreb, M., Jović, I. (2007): Hrvatska: prema manjim i kvalitetnijim državnim potporama, *Newsletter Instituta za javne financije*, 29, str. 1-5.
32. Kobsa, O. (2008): Stabilizacijska politika Hrvatske 1990.-2005., *Pravnik*, 42(86), str. 73 - 88.
33. Komisija Europskih Zajednica (2008): Commission Notice on the application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State aid in the form of guarantees, *Official Journal of the European Communities*, 155/02, str. 14-18. [Internet], raspoloživo na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2000.071.01.0014.01.ENG&toc=OJ:C:2000:071:TOC
34. Kose, M. A. Kurlat, S., Ohnsorge, F., Sugawara, N. (2017): A Cross-Country Database of Fiscal Space, *Policy Research Working Paper 8157*, World Bank, Washington, DC.

35. Kulai, A., Poruchnyk, A. (2015): Fiscal consolidation processes in the European union, *International economic policy*, 1 (22), str. 5-26. [Internet], raspoloživo na: http://iepjournals.com/journals_eng/22/2015_1_Poruchnik_Kudlai.pdf
36. Ley, E. (2009): *Fiscal Policy for Growth*, PREM Note, 131, str. 1-5.
37. Lovrinčević, Ž., Mikulić, D., Rajh, E. (2008). USPOREDBA METODOLOGIJA MJERENJA KONKURENTNOSTI NACIONALNOG GOSPODARSTVA I POLOŽAJ HRVATSKE. *Ekonomski pregled*, 59(11), str. 603-645.
38. Martin, R., L.(2004): *A Study on the Factors of Regional Competitiveness*, European Commission, Cambridge Econometrics, University of Cambridge, [Internet], raspoloživo na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/3cr/competitiveness.pdf [10.04.2018]
39. Matković, T. (2003): Zaposlenost u Hrvatskoj i izmjene radnog zakonodavstva, *Revija za socijalnu politiku*, 10(2), str. 255-262
40. Ministarstvo financija (2010.): *Godišnja izvješća Ministarstva financija po godinama* [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/godisnjaci-ministarstva>
41. Ministarstvo financija (2013): Godišnje izvješće Ministarstva Financija za 2013. godinu, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnjak%202013.pdf>
42. Ministarstvo financija (2015): Godišnja izvješća Ministarstva financija po godinama, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/godisnjaci-ministarstva> [02.04.2018]
43. Ministarstvo financija (2015): Godišnja izvješća o državnim potporama za 2003., 2005., 2009., 2012., 2015. godinu, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/godisnja-izvjesca-o-drzavnim-potporama> [02.04.2018]
44. Ministarstvo financija (2017): Godišnje izvješće Ministarstva Financija za 2015. godinu, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Godisnjak%202015.pdf>
45. Ministarstvo financija (2018): Godišnje izvješće Ministarstva Financija za 2016. godinu, [Internet], raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/2018/03%20o%C5%BEujak/84%20sjednica%20VRH/84%20-%2017.pdf>

46. Mreža mladih Hrvatske (2011): Zapošljavanje mladih i reforme tržišta rada, Okvirni pozicijski dokument, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mmh.hr/files/ckfinder/files/2010-12-17-OPD-ZAPOSLJAVANJE.pdf>
47. NVK (2013): Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2007.,2010.,2013., [Internet], raspoloživo na:<http://konkurentnost.hr/publikacije/>[02.04.2018]
48. Obadić, A (2008): Kretanje hrvatske ponude rada i njen utjecaj na migracijske tijekove, objavljeno u: Migracijske i etničke teme, 24(1-2), str. 91-108
49. OEC, Tradebalance, [Internet], raspoloživo na:https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/hrv/#Trade_Balance[10.04.2018]
50. Pivac, S. (2010): Statističke metode – e-nastavni materijal, Split
51. Rančić, N. i Durbić, J. (2016): Uzroci nezaposlenosti i utjecaj na smanjenje nezaposlenosti kroz institucionalno-strukturne reforme u Republici Hrvatskoj. Pravnik, 50 (100), str. 39-54.
52. Reić, Z., Mihaljević Kosor, M (2011): Ekonomija, 3.izmijenjeno izdanje, Split , str. 268
53. Serdar, V.(1977): Udžbenik statistike, Školska knjiga Zagreb, Zagreb
54. Šehović, D. (2015): KOORDINACIJA MONETARNE I FISKALNE POLITIKE U SAVREMENIM TRŽIŠNIM PRIVREDAMA, doktorska disertacija, Sveučilište u Beogradu, Beograd, Izvor: <http://union.edu.rs/wp-content/uploads/2015/07/Doktorska-disertacija-Sehovic.pdf>
55. Šimović, H. (2006): Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva. EFZG workingpaperseries, 12, str. 1-16.
56. Šimović, H. (2008): Porezni poticaji za izgradnju konkurentnosti, EFZG workingpaperseries, 03, str. 1-19.
57. Šimović, H., Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2014): MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA FISKALNE POLITIKE U HRVATSKOJ, Ekonomski pregled, 65(6), str. 541-575.
58. Šimović, H., MiheljaŽaja,M. (2010): Poticaji u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj i zemljama regije, Računovodstvo i financije, 56(5), str. 60-67
59. Šimović, J. i Šimović, H. (2006): Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije, Pravni fakultet, Zagreb
60. Škuflić, L., Kovačević , B., Sentigar, K. (2011): Uloga fiskalne politike u jačanju konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, Tranzicija, 13(28), str. 1-17.

61. Tijanić, L., (2010): REGIONALNA (NE)KONKURENTNOST U REPUBLICI HRVATSKOJ. Ekonomski pregled, 61(7-8), str. 419-454.
62. Tomić, I. (2016): Croatia's Lost Generation? Youth unemployment, education and training in Croatia since the crisis, Institute of Economics, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <http://www.lse.ac.uk/LSEE-Research-on-South-Eastern-Europe/Assets/Documents/Events/Presentations/Visiting-Speaker-Programme/2015-16/LSEE-presentation-Tomic.pdf>
63. Uvodić, L. (2017): Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj, završni rad, Repozitorij Sveučilišta u Splitu, izvor: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst:1601/preview>
64. Van Cayseele, P., Konings, J. i Sergeant, I. (2014): The Effect of State Aid on Total Factor Productivity Growth, NBB Working paper series, 264, str. 1-35. [Internet], raspoloživo na: <https://www.nbb.be/doc/oc/repec/reswpp/wp264en.pdf> [05.04.2018]
65. Vlada Republike Hrvatske (2014): SMJERNICE ZA RAZVOJ I PROVEDBU AKTIVNE POLITIKE ZAPOŠLJAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2015.-2017. GODINE, [Internet], raspoloživo na: <http://www.mrms.hr/wp-content/uploads/2015/02/smjernica-apz.pdf>
66. WEF, The Global Competitiveness Reports 2007.-2008., 2009.-2010., 2011.-2012., 2013.-2014., 2015-2016., [Internet], raspoloživo na: <http://reports.weforum.org> [05.04.2018]
67. World Trade Organization (WTO) (2006): Exploring the links between subsidies, trade and the WTO, World Trade Report 2006, str. 1 -266. [Internet], raspoloživo na: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr06_e.htm
68. Zee, H., H., Stotsky, J., G., Ley, E. (2002): Tax Incentives for Business Investment: A Primer for Policy Makers in Developing Countries, World Development. 30., (9), str. 1497-1516.
69. Zelenika, R., (1998): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
70. Zelenika, R., (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka. [Internet], raspoloživo na: <https://www.scribd.com/doc/24126027/Metodologija-i-Tehnologija-Ratko-Zelenika>. [02.04.2018]
71. Zolt, E.M. (2015): Tax Incentives: Protecting the tax base

POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Slika 1. osnovna podjela instrumenata dodjele državnih poticaja	28
Slika 2. Porezni poticaji kod poreza na dobit.....	29
Tablica 1. Porezne stope prema slobodnim zonama	31
Tablica 2. Subvencije u Republici Hrvatskoj od 2001-2015. godine.....	33
Tablica 3. Postupak Stepwise metode pri izbrou parametara za ocijenjeni model sa BDP-om kao zavisnom varijablom	41
Tablica 4. Osnovni podaci o ocijenjenom modelu sa BDP-om kao zavisnom varijablom	42
Tablica 5. Tablica ANOVA ocijenjenog regresijskog modela	43
Tablica 6. Ocijenjeni linearni regresijski model sa BDP-om kao zavisnom varijablom	45
Grafikon 1. Ukupni i primarni saldo opće konsolidirane države (ESA 2010).....	12
Grafikon 2. Udio javnog duga u BDP-u, promjena duga i doprinos rasta BDP-a kretanju duga (pp BDP-a)	13
Grafikon 3. Struktura ukupno dodijeljenih potpora u 2009. i 2016. godini u Republici Hrvatskoj	26
Grafikon 4. Kretanje indeksa konkurentnosti odabranih zemalja	48
Grafikon 5. Problematični čimbenici u poslovanju.....	49

SAŽETAK

U ovom radu se analiziraju funkcije, ciljevi i instrumenti fiskalne politike te konkurentnost domaće proizvodnje. Cilj ovoga rada je analizirati utjecaj kojeg fiskalni sustav i fiskalna politika kroz fiskalne poticaje, potpore i poreznu konkurenciju imaju na konkurentnost domaće proizvodnje i gospodarstva Republike Hrvatske. Pri provođenju testiranja koristi se programski paket SPSS. Analizom varijabli pomoću SPSS programa dolazi se do zaključka da se prihvaća alternativna hipoteza postavljena na početku rada, odnosno program i analiza pokazuju da svako povećanje jedne od nezavisnih varijabli utječe na promjenu BDP-a. Iz konačnog regresijskog modela vidljivo je da svaka nezavisna varijabla pozitivno utječe na rast BDP-a.

Ključne riječi: SPSS, fiskalna politika, konkurentnost

SUMMARY

This paper analyses functions, objectives and instruments of fiscal policy and competitiveness of domestic production. Purpose of this paper is to analyse impact of fiscal system and fiscal policy through fiscal stimulation, support and tax competition which it has on domestic production and economy of Republic of Croatia. During testing, SPSS program is used. Analyzing variables using the SPSS program comes to the conclusion that the alternative hypothesis set at the beginning of the work is accepted, regarding the program and analysis show that any increase in one of the independent variables affects the change in GDP. From the final regression model, it is evident that each independent variable has a positive impact on GDP growth.

Key words: SPSS, fiscal policy, competitiveness